

Slovo a **ZEĎ**

antologie současné polské poezie

S L O V O A Z E Ď

výbor ze současných polských básníků

druhé doplněné vydání

přeložil kolektiv

Praha 1988

Ú v o d e m

1

Snad více než kterékoli jiné básnictví našeho kontinentu se polská poezie zabývá společenskými a politickými problémy. Osobně bych však nedoporučoval, aby se o ní mluvilo jako o "politické literatuře" - politika je sice jejím tématem, ale to neznamená, že by tu docházelo k politické redukci kulturních hodnot. Naopak, právě v konfrontaci s politikou se tyto hodnoty plně rozzařují. Je to právě suverenita světa neredukovaných hodnot - pravdy, cti a krásy - co tato poezie brání před tlakem totalitárních zkušeností našeho století.

Zvláště po skončení druhé světové války se obrana této suverenity stala jedním ze základních úkolů polské kultury. Vpletena jako nikdy dotud do politického života, zasažena zkušeností socrealismu, poezie v Polsku zvláště po roce 1956 sleduje proměny společnosti, nalézá a vyjevuje všecky její paradoxy a omezení. Chce-li dát svědectví pravdě, musí se stavět proti oficiální lži. Chce-li bránit suverenitu lidské osobnosti, musí odhalovat hrozby

totalitarismu. Chce-li bránit krásu, musí vyzvednout závažnost "síly vkusu", o které píše Zbigniew Herbert. Vzala na sebe tyto úkoly, a to je nesporně příčinou, proč ve veřejném životě hraje neobvykle významnou úlohu.

Hlasu básníka se v Polsku naslouchá. Autoři jako Wierzyński, Miłosz, Herbert nebo Barańczak získali obecnou popularitu, která daleko překračuje literární kruhy. Není náhodou, že v období legálního působení Solidarity v letech 1980-1981 téměř každý svazový bulletin přinášel vedle běžných zpráv a politických komentářů také básně. A nefungovaly v těch časopisech jako pouhé ozdoby. Poezie tvořila, a tvoří i dnes, přirozený doplněk tiskového materiálu - snad i tak, že plní úlohu kontrapunktu. Ale také proto, že její jazyk umožňuje ochránit politický a publicistický materiál psaného sdělení před zaplacením do nástrah ideologie.

Tento organický svazek poezie s veřejným životem patří do jista k těm jevům polského života, které jsou pro jiné dost nesnadno pochopitelné. Je to však fenomén formovaný už po dvě století, opřený o historickou zkušenost země zbavené svobody, země, pro niž - v době ztracených možností politické existence - se

literatura stala jediným místem realizace společenských aspirací.

2

Národ zbavený politické existence - a takový byl s výjimkou krátké dvacetileté pauzy 1918-1939 národ polský - může v literatuře, v poezii najít prostor suverénního života. Skutečně se to tak stalo v devatenáctém století, a zkušenosti tehdy získané se staly přirozeným dědictvím, které přejala současnost. To rozhoduje zároveň o síle i slabosti dnešní polské poezie. Zatížena povinnostmi, které jí odkázala tradice, musí najít svou identitu v napětí mezi směřováním ke svobodě a plněním závazku. Chrání ji to před svévolí současných uměleckých experimentů. Umožňuje to pranýřovat vnější zlo a lež, znemožňuje to však svobodu autokriticismu a distance. Poezie si stále výrazněji uvědomuje tyto slabosti, a možná právě dnes se v Polsku dostáváme na práh, tam, kde dočasné bariéry budou překročeny a překonány.

Zvlášť zřetelné je to na nejmladší generaci, která se snaží překonat živel historie a koncentruje se stále více na postavení jednotlivce vůči hodnotě, nikoli vůči situaci. Je však zřejmé, že od okolností, v jakých musíme

žít, není snadné abstrahovat. Jde o to, aby poezie dokázala konkrétním událostem, s kterými se vyrovnává, dát univerzální rozměr, aby se dovedla vytrhnout z okamžitých reakcí. Začte-li se pozorně do básní předložených v této antologii, ukáže se vám, že začlenění do kontextu aktuálnosti a do kontextu univerzalizmu je pravděpodobně jedním z jejich hlavních postupů.

Odtud vyplývá i hledání polských básníků mimo proster vlastní zkušenosti: není náhodou, že tu najdete tematické spoje s maďarským povstáním z roku 1956, s porážkou Pražského jara a sebeupálením Jana Palacha, nebo konečně s invazí do Afganistanu. Všechny tyto narážky se tato poezie snaží zakotvit v obecných dějinách a přeložit do kulturních symbolů - jako třeba v básni Zbigniewa Herberta Zpráva z obleženého města nebo v díle Adama Ważyka Qui tacet clamant. Zároveň tu máme co dělat s pokusem o výstavbu společenství prožitku, o překonání samoty přemožených, o poukaz k tomu, že nejsou ve světě ponecháni sami sobě. Je to poezie, která označuje ty, kdo jsou viníci mlčením, lživým tichem odsuzujícím v současné Evropě základní hodnoty k přerušení působnosti ve jménu pohodlí a bezpečnosti. Právě na tuto lež a na nebezpečí z ní vyplývající, poukazuje

Tomasz Jastrun, když píše o lidech, kteří dnes mlčí a "zítra se probudí v Afganistanu".

3

Touto sestavou veršů, která má daleko k úplnosti a je jen výběrem z daleko bohatšího souboru, chceme českému čtenáři nabídnout účast ve zkušenosti polské kultury, přičemž předpokládáme, že je to zkušenost "přeložitelná" a zároveň komplementární ve vztahu ke zkušenosti kultury našich jižních sousedů. Byli bychom rádi, kdyby se tento svazeček stal prvkem, jedním z hlasů stále intenzivnějšího dialogu národních společenství a kultur naší části Evropy. Jsme přesvědčeni, že básnický jazyk se k takovému rozhovoru mimořádně hodí, tvoří nástroj účinnější než je jazyk publicistických úvah nebo politických manifestů. Vymezuje nej-univerzálnější prostor dorozumění.

Mnoho autorů, kteří by stáli za uvedení, jsme museli pominout, takové jsou už zákonitosti výboru. Zároveň v žádném případě počet ukázek nemá vypovídat o básnické úrovni příslušného autora: neděláme si v této antologii nárok na stanovení místa jednotlivých ~~autorů~~ tvůrců v nějaké hypotetické hierarchii. Volili jsme především ta díla, která nám připadala závažná z hlediska základního cíle: předvedení

důležitosti společenské problematiky v polské poezii. Ohtěli jsme zároveň demonstrovat různorodost poetik, mnohohlasost této lyriky, takže vedle textů aforistické povahy jsme pokládali za oprávněné představit i dlouhé básně, vedle textů "mluvících přímo" i básně poeticky komplikovanější.

Bylo by samozřejmě chybné posuzovat na základě této antologie celek polské poezie. Ta je mnohem různorodější, my jsme se koncentrovali na jediný její proud: možná nejoriginálnější, určitě však ne jediný. Ostatně tato literatura není českému čtenáři neznámá. Starší překlady Jaroslava Vrchlického, Elišky Krásnohorské nebo Františka Kvapila /třís vazková antologie Polské moderní poezie/ našly pokračování v překladatelské tvorbě Františka Halase a v současnosti Jana Pilaře, abych jmenoval jen překladatele nejznámější. Kontroverzní Pilařova kniha Má cesta za polskou poezií, pomíneme-li ideologické, bohužel nadmíru početné úvahy - je dosti názorným obrazem proměn současné polské lyriky. Naši čeští přátelé, kteří na sebe vzali práci s překladem této antologie - práci o to nevděčnější, že z nutnosti anonymní, ale tím více si zasluhující naší úcty - dosavadní obraz nesporně zkorigovali, neboť odstranili politicky motivované retuše.

Podobně je tomu v Polsku ve věci prezentace literatury vznikající v Československu nebo mezi spisovateli, kteří z této země emigrovali. V nezávislém oběhu se roku 1984 objevila antologie Andrzeje Jagodzińskiego *Bez nienawiści*, bylo publikováno úplné dílo Milana Kundery, uvedeni autoři jako Gruša nebo Horníček. V časopisech vydávaných mimo dosah cenzury se systematicky prezentuje česká a slovenská literatura, přičemž časopisy *Zapis*, *Krytyka*, *Obecność* a *Wezwanie* jí věnovaly speciální čísla.

Máme naději, že stále živější výměna zkušeností a literárních děl nám nejen pomůže připomenout si společně hodnoty ohrožené totalitním násilím, ale zároveň nám umožní, abychom překonali vzájemné předsudky a vyvrátili zjednodušující a nespravedlivé stereotypy, které dosud žijí uvnitř našich společenství.

Leszek Szaruga

s l o v o a z e ě

Stanislav Baránczak
/1946 - /

To, co je báseň, nelze si myslet

To, co je báseň, nelze si myslet
v oválech sportovišť, nad nimiž
stlačení

/hlava na hlavě/

dušíme

vítězným pokřikem svůj všední

a společný strach;

to, co je báseň, nelze natěsnat
do rytmu veselých pochodů
přehlídek

/raz dva/

nadranc

tříštících každou nepravidelnost mysli;

to, co je báseň, nelze vyslovit
v ospalém říčení televizí, před nimiž
zmíráme

/ruku v ruce/

večer co večer
jako nechtěný plod našeho života;

to, co je báseň, nelze umístit
na stránky ranních povinných novin
opakujících

/doslova/

děj se co děj
stále stejný krvavý úsvit, nehledě
na noc kolem;

to, co je báseň, docela naopak;
to, co je vina, která se neodpouští,

ve víru změněna, které se nezřekneš,
stane se poznáním, jemuž se nevyhneš,
stane se pohledem, jemuž neunikneš.

V podstatě je to nemožné

Na těch ulicích, které se tolikrát
do roka odějí svátečním šatem /červené
barvy, protože na ní/, na pozadí
obrovských portrétů
namalovaných technikou mazania /jejich
barva je brunátná, neboť/ kromě těch
mohutných písmen z pěnové hmoty, nesených
v každém průvodu /jejich barva je bůhvíproč
bílá jak sníh/,
nemá v podstatě právo pobývat ten,
kdo má mozek tak provokujícím způsobem šedý;
není k ničemu lidem, kteří v mrazivém časném
ránu
jedou tramvají do práce, ruce
příliš plné těch tašek s obědem, než aby mohly
sáhnout po knize, stejně je tma;
není k ničemu té staré paní, jež sama sobě
ztěžkla jak síťovka s nákupem; na nohou
křečové žíly se řadí do řádků jako
veršíky básně; není k ničemu mladému
muži v kabátě z umělé kůže, který
odkládá pochybnost na jindy a naději
na knížku úspor, na žádnou jinou

knížku;

v podstatě je tedy nemožné, aby se objevil,
a přece je;
podivný vzdor
mu velí znovu ze slov budovat zdi,
které lze zbořit návnutím ruky.

To se mne netýká

To se mne netýká, ten důtklivý
chlád hlavně vtisknutý komusi v týl,
to se mne netýká, to není má věc,
ani ta hlava, ani dlaň s pistolí, ani

otázka na čí straně je pravda, kde
leží lopata hloubící jámu, nemažte
mou oholenou hlavu, já nejsem na řadě,
a nejsem v řadě, ani těch, co
honí do řady, to se mne netýká
a stejně to vím, ačkoli je to jen v pocitu

a přece jen mne to nectí,
stále si říkám: mne se to netýká, nedotkne
se mne holý prst hole, to není má hlava

bráněná rukama, nic není ze mne
 v tom ubitém člověku, jen nezbytný fakt:
 i já jsem člověk, což konec konců znamená
 docela málo, a ještě bez pádné příčiny přece
 nikoho nezabijou jen tak, pak vím,
 že si to zavinil sám a mne se to netýká
 /a stejně to vím, i když to nebije do očí,
 přece jen

mne to zotročí/;

a ještě: mne se to netýká, necítím se tím
 dotčen

když se šeptem zpovídám mřížemi
 dotazníkových otázek, s úlevou píšu velkými
 písmeny N E T Ý K Á S E M N E, když jsem
 tázán

na své někdejší, dnešní i budoucí názory,
 sám sobě dávaje rozehřešení a slovo,
 že už se v nic a nikdy nenechám vtáhnout,

že ani slovo
 nepovím víc než je nutné, to poslední slovo,
 mají silnější, mne se to netýká

/a stejně: ač mezi všemi zůstávám stále
 ten nejnižší

přece jen
 neztiším svědomí/.

Za čím to stojíte, lidé

Žena středního věku, babička, důchodci:
co že tu stojíte jako zeď u zdi tohoto domu,
v jehož cihlovém prstenu se třpytí briliant
výlohy "MASO"?

Co že tu stojíte jako zeď, jako chór
všední truchlohry,
za jakým obecným, nezbytným, vezdejším
účelem
vsazeným do verše fronty, tak snadného
k zapamatování?

Za jakou barikádou tu stojíte den co den,
bok po boku?
Komu mají ty vyhaslé oči blýsknout do očí
jako vzdor,
jaký rád hájíte tou zdi plochých tváří?

Za jakou kalnou mlhou vám klouby tuhnou
od čtvrté ráno,
odsouzenci k smrti, kteří čekáte u zdi,
že s úsvitem
z mlhy se vynoří záchrana, že cosi se stane?

Za čím stojíte, co za tím vším /ne, Vším/
se skrývá -

to nevím, o staré ženy, shrbení důchodci,
neviditelným tlakem naděje vržení ke zdi

neviditelného smyslu - neviditelného,
leč mého;

i já za ním stojím, i kdybych se lekal
a rval se a odbíhal,
i já uprostřed tichého, unaveného chóru.

1980

Jistá epocha

Žijeme v jisté epoše /odkašlání/ a to si
musíme, pravda?, konečně
ujasnit. Žijeme v /voda
z karafy bublá/ určité, pravda?,
epoše, v epoše
velkého úsilí ve prospěch, v
epoše nazrávajících a stále ostřejších a
tak dále /srknutí/, pravda? Konfliktů.
Žijeme v jisté e /cinknutí
sklenice/ poše a já bych tady chtěl zdůraz-
nit,
pravda?, že na tom principu budou

vytýčeny perspektivy, vyškrtnuty budou
věty, které nejsou dost důrazné

v tom smyslu, a dále
budou zmařeny pravda?, plány
/zakašlání/ těch, kteří. Má někdo dotaz?

Nikoliv.

Jestliže tomu tak není, pak zdá se,
vyjádřím,
vyjadřuje na závěr přesvědčení, že
žijeme v určité epoše, taková
je pravda, pravda?,
a nikdy jinak.

1977

Večerní píseň

Nad slovy a nad slzami
nad hlavami a nad střechami
nad vdechy výdechy a chalupami
se snáší noc

Nad únavami a úsilími
nad půvaby a zoufalstvími
nad mdlými dny a nad sny zlými
se snáší noc

Nad třasem země a třasem dlaně
nad tepem měst a tepem skráně
nad bitím srdce bitím zvonu Páně
se snáší noc

Nad potem života a potem umírání
nad slzou hněvných a lidí beze zbraní
nad krví rány a krví milování
se snáší noc

Nad podlehlé a trvající v sporu
nad ty kdo s vlastním srdcem našli shodu
nad zotročením a nad svobodu
se snáší noc

Nad mrakem ve větru a bílou hvězdou
 nad vodou nad plynovou lampou bleďou
 nade mnou nad ním nad námi a tebou
 se snáší noc

Nad stolem nad lampou a nad sklem slánky
 nad lžicí nad schýlenou šíjí spánkem
 nad bělostí peřin i této stránky
 se snáší noc

Řekni proč Řekni je to od osudu
 že pořád stejně provždycky a všude
 nad dílny chrámy vězení už bude
 se snášet noc?

A řekni řekni proč tu slepneme my
 proč hluchneme a proč jsme němí
 když černou sádkou maskujíc tvář zemi
 se snáší noc!

Řekni proč tíží dlaní svírající
 proč stále méně vzduchu máme v plicích
 když nad námi temná a vítězí
 se snáší noc...

Řekni proč drtí nás řekni proč sníme
 zaliti potem že se nevzbudíme

že věčně bude nad léta i zimy
se snášet noc

Bez odpovědi Nad lesy a městy
nad tvojí krví nad masem a kostmi
nad tichou lží jalovou pokojností
se snáší noc

Nad mdlými dny a nad sny zlými
nad půvaby a zoufalstvími
nad únavami a úsilími
se snáší noc

Nad vdechy výdechy a chalupami
nad hlavami a nad střechami
nad slovy a nad slzami
se snáší noc
se snáší noc
se snáší noc

1971-1974

J a c e k B i e r e z i n

/1947 - /

Emigrace

Pospíchal jsem velmi abych stihl opilý koráb
který odjížděl z východního nádraží

v šest čtyřicet

Kufr byl zabalený Potřeboval jsem jen

trochu knih

jako každý druhý trochu inteligentní člověk

Po popření příčinně-důsledkových vztahů

po revoluci ve sféře vědomí jakož i krásy

a štěstí

/viz knihy Sankhja; kdo dokáže rozlišovat

pokládá lidské štěstí za druh utrpení/

nic mě s tím městem nepojilo

Na mou otázku jak daleko je odtud do Indie
odpověděl policista kladně

ale především pronesl vážnou výtku

že jsem přestal psát básně

a zbavil se tím faktem vnitřního života

Na ulici tramvaje radostně řinčely
Sisyfos tlačil svůj kámen Rozváželi mléko
Napohled všechno vypadalo normálně

My jako ostatně všichni obyčejní nevolníci
nenarušující soulad ustáleného pořádku
mající za sebou zkušenosti dvaceti století
jsme předstírali že se nic nestalo
a čekali na příchod nových barbarů

Včera za večera rozsudkem svědomí
odebral jsem si právo na vnitřní emigraci
Ne bez námahy zavřel jsem za sebou těžké
dveře
jediného nemožného východiska
Pokoušel jsem se dělat něco obyčejného
a pro začátek
setřel jsem stopy krve z několika stovek
zabitých knih
Tradiční metody potlačení pocitu osamění
které znám z četby Fromma i z životní praxe
tentokrát neobstály /to jsem ostatně
předvídal/
Začal jsem pročitat jízdní řád v nejistotě
zda si mám všimnout příjezdů anebo odjezdů
vlaků

To všechno se stalo jednoho zimního večera
 kdy mi bezradnost slov pravdivě pohlédla
 do očí

Teď jsem pospíchal abych stihl opilý koráb
 který odjížděl z východního nádraží
 v šest čtyřicet
 přestože jsem věděl že opilé koráby už
 neexistují
 že jisté cesty jsou jako vždy nemožné

Cesta od hranic noci a mlčení měla chuť krve
 a přesto z koutů stále vylézala bída
 každodennosti

Pořád jsem nemohl pochopit i když jsem
 mnoho věděl
 Mučené pero zatvrzele odmítalo vypovídat

Konečně vytrysklo světlo Z otevřených žil

1974

T a d e u s z B o r o w s k i
/1922 - 1951/

Dvě vlasti

Ta tvá svoboda - samohonky pach
a statná děvka v prádle z trikotinu,
a má svoboda - čistý nebe vzmach.
Proto máme dvě vlasti, každý jinou.

Pro tebe vlast, to je burzovní síň,
sklep s pytlí mouky poschovávanými,
na vlast je komora, kde syčí plyn
a plamen Osvětimi.

Pro tebe vlast, to je vítězný sloup,
přehlídka vojsk a hudba břeskná,
a má vlast propadávající se hřeb
v lesíku u Smolenska.

Pro tebe vlast je poklidný dvůr
a krk, jenž sklání se zchytra,
a moje vlast je spálený dům
a záznam v archívech Vnitra.

K a t a r z y n a B o r a ň
/1956 - /

Dějiny

Který z mých přátel uvěřil by v slova,
kdo znova po nocích vyšíval prapory,
kdo při lojové svíče tchal by plátno.
A přesto slyším, jak po setmění
při starých melodiích, nikdy neučených
v pečlivě zamčených pokojích cvičí
vyprávění o snech,
ta slova každý zná,
a proto netřeba zpívat.

Který z mých přátel věří ještě v slova.
A přesto je stále vidím,
jak při slabém světle vdechují do plic
pach zažloutlých novin,
jak cítí vůni pera v literách
a na tváři lehký dotek křídel.

Který z mých přátel věří ještě gestům
zažraným do svalů
jako rez do kříže.

A přesto v lehkém spánku
 čekají na signál
 a napůl probuzená dlaň zas po boku hledá
 dobře promazanou negiditelnou zbraň.

Který z mých přátel uvěřil by ještě
 těm, jejichž jména tlejí na praporecích
 - Bohu a Vlasti.

A přesto vidím, jak den po dni
 zákopem ulice rychleji běží
 se skloněnou hlavou přitisknutou k hrudi,
 běží jakoby se vyhýbali kulkám,
 šeptem se modlí
 o jediné právo - padnout v milosti.

A zas vysedáváme po nocích

Te nic,
 že nám zabrali noci.
 S pokorou vracíme se domů.
 Naspíme minulé ztráty.
 Pnes přesycení sny zkoušíme to znova.
 Láká nás kyselý pach jitra.
 Zas vysedáváme po nocích,
 jenže tamty úsvity

byly nevypočítatelné.

Tyto jsou neznámé.

To nic, Cohen zpívá totéž,
a jenom nové pokolení švábů
běhá po prázdných talířích
a připomíná, že noc dozrála
a my jsme tu zbyteční.

1982

P i o t r B r a t k o w s k i
/1955 - 1983/

V těch dnech

Jankovi Stręnkowskému

v těch dnech kdy naše telefonní rozhovory
více než kdy jindy
připomínaly šifry kdy jsme se báli
o své blízké
v těch dnech si lidé stěžovali
na počasí a noviny informovaly
o dietetických přednostech otrub
Polsko prohrávalo Závod míru
ale děti si dál hrály na cyklisty
v těch dnech bylo plno
v hernách i v módních salónech
muži diskutovali o anglické lize
a koňských dostizích a ženy se snažily
sehnat jim kousek ryby
v těch dnech další dívky
zamilované do amerických herců
přicházely o panenství se zpocenými
pracovníky v zásobování v noci bylo slyšet
jak vržou postele

a někteří z nás nemohli nocovat
ve vlastním domě
a večer - to věděli všichni -
měla vypuknout válka.

1977

Otevřený dopis Matce, polské vlasti

Antkovi Pawlakovi

Velká Matka mi řekla:

jsou knihy které nesmíš číst
 jsou básně které nesmíš napsat
 jsou věci které pochopíš později
 ale především si přestaň hrát
 s nevychovanými dětmi,

přestaň si vůbec hrát:

smích nás ničí, slouží jen našim

nepřátelům,

my potřebujeme klid, odpovědnost

a trpělivost,

na to musíš pamatovat, a teď běž spát,
 a až budeš mít pochybnosti, nejednej
 unáhleně.

Přemýšlelas o tom, Velká Matko,

žeš zavrhlá tolik svých

nejlepších synů, a vybrala si ty, kteří
 dokázali předvídat tvé měnivé nálady,
 nebo tě léčili falešným balzámem úsměvu
 přijímající všechna ponížení
 ve jménu dobra rodiny?

Pamatuješ se ještě, že jsi slibovala

důstojnost práce, kdežto teď nutíš vybírat mezi důstojností a prací ve 'svém povolání? Víš, Velká Matko, že tví poslušní synové nikdy nebudou dospělí, protože stále rozhoduješ za ně, schováváš před nimi knihy, bez kterých je pravda o tobě nemožná? A přikazuješ nám zapomenout na ty naše bratry, kteří dokázali uniknout z dětského pokoje. Nejde ti náhodou o to, abychom zůstali bezbrannými dětmi, odkázanými na tvé tresty a odměny?

Slibuješ mi, Matko, zlaté hory a doly: klid - a dokonce - pod podmínkou dodržování základních pravidel - určitý omezený stupeň svobody, žádný strach z úředních dopisů a ostrého výstřelu telefonu. Ale já ti už nevěřím, Matko, znám tvou cenu a nebojím se toho, že nikdy nebudu tvým oblíbeným synem.

9.-11.6.1978

J a r o s l a w B r o d a

/1956 - /

Ponechme jim volbu zbraně

Zbigniewu Herbertovi

Ponechme jim volbu zbraně

kníže

ty - hysteričtější - bys řekl

volbu nástroje

budiž

vždyť jakkoli označíme předmět použitý

k zločinu vždycky to pro nás bude

poslední dotek světa

tedy to jediné jim můžeme darovat

tak nám káže tvá sestra - Pohrdání

budou nám vděční

usnadníme jim i tak svízelnou práci

špatně placenou nevděčnou

nebo ti mám ještě vysvětlovat proč

právě tak musíme skončit své putování

jsi špatně vybavený

nemáš tajné ani zjevné

agenty

nevidíš v zradě

nejvyšší projev ducha
a konečně máš přítel
o několik miliónů méně než třeba
tu partii jsi nemohl vyhrát
přes všechn dŕvtip
měls v sobě pravdu
dej mi ruku kníže /ač vím
že odvaha ti nikdy chybět nebude/
dej mi ruku klidně vyjdeme
katům na posměch
na ostatek už nemysli
/ani já ho neuvidím/
zbytek napíše krev
a ne mlčení

Ernest Bryll
/1935 - /

U ohýnku

V mrazu tichu mé město bdí
tanky trčí jak stíny temné
vojáci nějak nejistí
tváře sklánějí nad plamenem

prokřehlí A nás v hrdle bolí:
kdoví zda ještě mluvíme
jednou řečí Tak mlčíme
jak ten který bdí u mrtvoly

Ohniště kouří Jeden z hlídky
má hlavu v dlaních Trpí dýmem?
Pláče? Či stůně na spojivky?

Jsou moc daleko nevidíme

15.12.1981

A n d r z e j B u r s a
/1932 - 1957/

Stížnost

Pane ministře spravedlnosti...
urazil jste mě.
Vůbec vás neznám, viděl jsem pouze
v novinách vaši fotku
a cítím se hluboce dotčen,
naštěstí nejenom kvůli vám,
většina státních a vůbec podniků
mě jaksí uráží,
pomalu všichni občané našeho státu
jsou pomluvou, jíž jsem trvale vystaven.
Opravdu často si kladu otázku, kdo měl
zájem sestrojít tenhle obrovský stroj
a architekturou, vojskem, právem
a zločinem,
jen aby mne,
osobně m n e mohl trápit.
Dokonce do rohu naší ulice byl vbudován
slepec, aby mě dohnal k šílenství.
Kdybyste mi spíš poslali balík a dopis:
Pane Burso
jste docela chytrý a pohledný chlapec.
Tak tady máte jeden pár bot číslo 42.

Podpis: Lidskost

- Vláda

respektive Nejvyšší Rada Světa

Ale to ne,

to je vám líto peněz.

Ovšem na výrobu celých ideologií

a apoštolů, z nichž

každý musí mít nejméně dvacet párů /včetně

vysokých z kozinky/, tohleto všechno

m n ě nazlost,

na to peníze jsou.

Pane ministře!

Proti vám vlastně nic nemám. Vy jste

jen ~~ž~~ taková jedna hořká pilulka

potají vhozená /ty vaše vtipy/ po ránu

do mé kávy. Strávím i vás.

Ale co právo, co na to právo?

1957

Lech Dymarski

/1949 - /

Ríkám, jak to je

Vím tolik co vy, a není o čem mluvit.
Sedíme vedle sebe, spoutaní:
vy máte volnou levou, já pravou ruku;
vy jste civil, já jsem ozbrojený;
nic mě s vámi nespojuje - tolik vím.

Není to dovoleno, ale zakurťte si.

Jestli bych střílel? Proč se takhle ptáte?
Člověk nikdy neví, co se může stát.
Na politiku já nejsem. Vím, co se musí.
Nevím, kdo jste vy. Nic mi po tom není.
Kam? Až tam budem, dozvíte se.

Cílem je místo určení.

Naším určením je dostat se do cíle.
Odkud přicházíme, kdo jsme a kam
jedeme, to neřeknu, to nevím; vím

tolik, co vy.

1982

Stanisław Grochowiak
/1934 - 1976/

Hořící žirafa

Tak

To je ono

Ubohá konstrukce člověčí hrůzy

Ta žirafa čadí a neshoří brzy

Tak

To je něco

Něco z tamté stěny z potu a aspirinu je tu
Tlamička podobná rozbitému kulometu

Tak

To je něco

Proč jste se vším všudy zpráchnivěl

tak lehce

Co za zoubek vám to evaká v prázdné lebce

Tak

To je něco

Něco co nás čeká

Prospěšné a strašné

Jak noha
 Jak srdce
 Jak břicho a pohrabáč

Temný hrob lidského nebe
 Tak
 To je ono

Ó píši tuto báseň
 Sobě a oslům
 Dvěma revmatickým
 A jednomu s bolavým zubem
 Oni ji pochopí
 Tak
 To je ono

Neb život
 To jest:

Kupovat maso Čtvrtit maso
 Zabíjet maso Velebit maso
 Oploďňovat maso Proklínat maso
 Učit maso a pohřbívat maso
 A dělat z masa A myslet s masem
 Ve jménu masa Navzdory masu
 Pro zítřek masa Ku zhoubě masa
 Obzvláště pak Obzvláště pak na obranu masa

A o n e h o ř í

Netrvá

Nestydne

Nevydrží ani v soli

Padá

A hnije

Odpadává

A bolí

Tak

To je ono

J u l i a H a r t w i g

/1921 - /

x x x

Seděly paní u kávy.

Vytrhali mi nehty, povídá první.

Drželi mě pod reflektorem.

Na mne kapala voda dvakrát čtyřiaadvacet
hodin.

Mně odrazili ledviny.

A mně zas zastřelili syna, upálili otce.

Normální varšavské paní.

1969

Z b i g n i e w H e r b e r t
/1924 - /

Maďarům

Stojíme na hranici
natahujeme ruce
a pro vás bratři vážem
veliký provaz z větru

ze zlomeného křiku
ze zatínaných pěstí
slévá se zvona a srdce
mlčící na poplach

prosí raněný kámen
prosí zabitá voda
stojíme na hranici
stojíme na hranici

stojíme na hranici
nazvané zdravý rozum
hledíme do požáru
obdivujeme smrt

Zpráva z obleženého města

Příliš stár abych nosil zbraň a bojoval
jako ostatní
v poslední úloze kronikáře přidělené mi
z milosti
zaznamenávám - bůhví pro koho - dějiny
obležení

mám být přesný nevím však kdy útok započal
před dvěma stoletími v prosinci září
 snad včera za svítání
všichni tu stůněme na ztrátu smyslu pro čas

zůstalo nám jen místo připoutání k místu
ještě držíme trosky svatyní přízraky zahrad
a domů
přijdeme-li o trosky nezbude nic

píšu jak svedu v rytmu nekonečných týdnů
pondělí: krámy prázdné jednotkou měny

úterý: purkmistr zavražděn neznámými pachateli se stala krysa

středa: jednání o příměří nepřítel
internoval vyslance

neznáme místo jejich pobytu to jest popravy

čtvrtek: po bouřlivé schůzi většinou
hlasů zamítnut
návrh kupců s koloniálním zbožím
na bezpodmínečnou kapitulaci
pátek: začátek moru sobota: sebevraždu
spáchal
N.N. nezlomný obránce neděle: není voda
odrazili jsme
útok u východní brány zvané Brána Úmluvy
vím je to všechno monotónní nikým to
nedokáže pohnout
vyhýbám se komentářům emoce držím zkrátka
zapisuji fakty
asi jen ty se cení na cizích trzích
s jistou pýchou bych však rád zvěstoval
světu
že díky válce jsme vypěstovali novou
odrůdu dětí
naše děti nechtějí pohádky hrají si
na zabíjení
v bdění i spánku sní o polévce chlebu
a kosti
úplně jak psi a kočky
rád se večer toulám po okrajích města
podél hranic naší nejisté svobody

dívám se z výšky na mravenčení vojsk
jejich světla
naslouchám hlasu bubnů barbarskému řevu
je vážně nepochopitelné že město se ještě
brání

obležení se protahuje nepřátelé se určitě
střídají
nespojuje je nic než chtivost naší záhuby
Góti Tataři Švédové oddíly císažských
pluky Proměnění Páně
kdo je spočítá
barvy korouhví se mění jak les na obzoru
od delikátní ptačí žluti zjara přes zelen
červen až po zimní čern

večer tedy osvobozen od faktů
mohu přemýšlet
o záležitostech dávných a dalších
například o našich
zámořských spojencích vím upřímně s námi
cítí
posílají mouku pytle naděje tuk
a dobré rady
ani nevědí že nás zradili jejich otci
naši bývalí spojenci z časů druhé
Apokalypsy

synové jsou bez viny zasluhují vděk
a tak jsme vděční
nezažili obležení dlouhé jako věčnost
zastižení neštěstím jsou vždycky osamocení
obránci dalajlámy Kurdi afgánští horalé

teď co píšu tato slova zastánci dohody
dosáhli jisté převahy nad stranou
neústupných
běžné kolísání nálad kostky ještě nejsou
vrženy

rostou hřbitovy počet obránců klesá
ale obrana trvá a bude trvat do konce
a když město padne a přežije jediný
ten ponese město v sobě po cestách
vyhnanství
ten bude město

hledíme do tváře hladu tváře ohně
tváře smrti
a té nejhorší ze všech do tváře zrady
a jenom naše sny zůstaly nepokořeny

Poslání Ryszardu Krynickému

Nemnoho zůstane Ryszarde vskutku nemnoho
 z poezie tohoto šíleného století určitě
 Rilke Eliot
 pár jiných vznešených šamanů znalých
 tajemství
 zaklínání slov formy vzdorující působení
 času bez čehož
 není výroku hodného zapamatování
 a řeč je jako písek

naše písanky poctivě protrpěné
 se stopou krve potu slzí budou
 pro budoucnost věčnou korektorku
 jako text písně bez not
 ušlechtilé čestný až příliš samozřejmý

moc lehko jsme uvěřili že krása neochrání
 vede lehkomyšlné od snu do snu k smrti
 nikdo jsme nesvedli probudit dryádu topolu
 číst písmo mraků
 a proto po naší stopě neprojde jednorozec
 neobnovíme loď v zátoce páva růže
 zbyla nám nahota stojíme nazí
 na pravém tom lepším křídle triptychu
 Poslední soud

na slabá bedra jsme vzali veřejné
..... záležitosti
zápas s tyranií se lží protokoly trápení
ale protivníky uznáš jsme měli nicotné
stojí pak za to snižovat svatou řeč
k blábolu z tribun k černé pění žurnálů

tak málo radosti té dcery bohů
je v našich básnících Ryszarde
příliš málo jasných soumraků zrcadel
věnců exaltací
nic jen temné žalmy zajíkání animuly
urny ostatků v spálené zahradě

jakých sil by bylo potřeba
aby navzdory osudům
rozsudkům dějin lidské nepravosti
v zahradě zrady člověk zašeptal
ty noci tiché

jakých sil ducha by bylo potřeba
abychom vykřesali
nazdařbůh tlukouce zoufalstvím
o zoufalství
jiskřičku světla signál smíru

aby věčně se točil taneční kruh
v hluboké trávě

velikonoční koláč rození dítěte
a každý počátek
dary vzduchu země a ohně a vody

ne já to neumím drahý a proto
nocí ti posílám tyhlety soví hádanky
srdečný stisk

poklonu mého stínu

1983

Síla vkusu

Paní profesorce Izydoře Dambské

Náš odmítnutí náš nesouhlas a zatvrzelost
vůbec nevyžadovaly velkého charakteru
měli jsme drobet nezbytné odvahy
ale v podstatě to byla záležitost vkusu

Ano vkusu

v němž jsou vlákénka duše a chrupavky
svědomí

Kdo ví kdyby nás vystavili dokonalejším
pokušením
předkládali ženské růžové placaté jako
hostie

nebo fantastické potvory z Hieronyma Bosche
ale peklo v té době bylo bídné
mokrý jáma ulička vrahů barabizna
zvaná palácem spravedlnosti
samohonkový Mefisto v leninské blůze
vysílal do terénu vnoučata Aurory
mládence bramborových obličejů
velice ošklivé dívky s červenýma rukama

Jejich rétorika zajisté byla
až příliš pytlovitá
/Marcus Tullius se v hrobě obracel/

řetězce tautologií pár neotesaných pojmů
katovská dialektika bez distinkcí

a uvažování
syntax zbavená sličnosti konjunktivu

Takto tedy může být estetika

pomocníkem v životě
nauka o kráse se nemá zanedbávat

Než ohlásíme svou účast nutno pozorně

zkoumat
architektonické tvary rytmus bubnů a píšťal
barvy oficiality hanebný pohřební rituál

Naše oči a uši vypověděly poslušenství
knížata našich smyslů volila pyšný exil

Vůbec to nevyžadovalo velkého charakteru
měli jsme drobet nezbytné odvahy

ale v podstatě to byla záležitost vkusu

Ano vkusu
který dokáže odejít s úšklebkem utrousit
něco jízlivého
i kdyby na to měl padnout sám Partenon těla
hlava

Poslání pana Cogito

Jdi kam šli tamti až po temný předěl
pro zlaté rouno nicoty
své poslední vyznamenání

jdi vzpřímen mezi klečícími
mezi obrácenými zády a svalenými v prach

nevyvázl jsi abys žil
máš málo času musíš vydat svědectví

buď odvážný když rozum selhává buď odvážný
jen to se počítá v posledním účtování

a Hněv tvůj bezmocný budiž jako moře
kdykoli uslyšíš hlas ponížených a bitých

neopouštěj tě tvá sestra Pohrdání
se špitly katy zbabělci - vyhrají oni
půjdou ti na pohřeb s úlevou hodí hroudu
červotoč napíše tvůj vylepšený životopis

neodpouštěj vždyť není ve tvé moci
odpouštět ve jménu zrazených za svítání

střez se však nepotřebné pýchy
 prohlížej v zrcadle svou šaškovskou tvář
 a opakuj si: byl jsem povolán že nebylo
 lepších

střez se vyprahlosti srdce miluj jitřní
 pramen

ptáka neznámého jména dub v zimě
 světýlko na zdi jas nebe
 ti nepotřebují tvůj teplý dech
 a jsou tu aby řekli: nikdo tě neutěší

buď připraven - až světlo na horách dá
 znamení

vstaň a jdi
 dokud krev v prsou otáčí tvou černou hvězdou

opakuj stará zaklínání lidstva
 bajky legendy

tak dojdeš dobře jehož nedojdeš
 opakuj velká slova opakuj tvrdošíjně
 jako ti co šli pouští a zanikali v písku

budeš odměněn tím co mají po ruce tamti
 rákoskou smíchu vraždou na smetišti

jdi jen tak budeš přijat do sboru
chladných lebek
do sboru svých předků: Gilgameše
Hektora Rolanda
obránců království bez hranic a
města mrtvých

Buď věrný Jdi

1974

R y s z a r d H o l z e r
/Marek Mayer, 1955 - /

Víte vy vůbec?

Panu Stanislavovi Barańczakovi

Víte vy vůbec
v jakém světě to žijete
přece víte
že víme
co chcete před námi tajit
a teď jde jen o to
abyste nám to řekl vy sám

Bůh?

ale prosím vás
netahajte do toho Boha
stejně se o tom
nikdy nedoví

Lednový slabikář /1/

Emy táta zavřel tátu Ele

Ely táta sedí ve vězení v cele.

Emy táta říká: "Jsem úředník státu

a proto jsem musel zavřít Ele tátu.

Já dělал, co musím, on co neměl, zase.

Proto Ely táta musí sedět v base."

Emy táta říká: "Dělал chybné kroky,

a tak Ely táta dostal čtyři roky.

Proto Ely táta sedí ve své cele.

Až dostane rozum, vrátí se zas k Ele."

J a r o s ł a w I w a s z k i e w i c z
/1894 - 1980/

Asiaté

/úryvek/

V

Před námi leží kraj plochý zelený
tu a tam mostem městem stromem zpestřený.

Stojí skryt v houštině květů a akátů
nádherný bílý chrám či kaple orátů.

Nalité medem úly tryskající zřídla
a lidmi barevně pomalovaná sídla.

Uprostřed městských kotlin utajené skryše
a lány hřbitovů houští kde život dýše.

Údolí konvalinek domy na návrší
na které podvečer růžovosině prší.

Klikatící se plavé proudy říční
modravě zelenavé mosty železniční.

Tam se nám otevřou gotické arkády
s jablky s pomeranči rajske zahrady

a hory popelavé pod plyšovým stínem
a červeně románská nad zelenavým Rýnem.

Svět odhalí nám tajemství svých pravd
a krás
a prostým gestem bratra přijme nás.

Květ jabloně nám podá věčné znamení
vražď velkolepých i čistého bratření.

Vstoupíme na loď jak do archy Noemovy
berouce z modrého nebe žluť na plachtoví

a nořice se do ustlaných loží - ptáky
spatříme nad sebou jak táhnou pod oblaky.

Zlatý zvuk trub a houslí tóny zelené
květy nás obklopí jak horký červenec

I v jedno splyneme s širokou rovinou
až země vedle nás i nebe pománou.

Což naše vědění opravdu obohatí
když vědět budeme

zda Evropané jsme anebo Asiati?

M i e c z y s ł a w J a s t r u n
/1903 - 1983/

xxx

Povrchem jsem dýchal po celá ta léta
povrchem kůže Moje srdce spalo
Ztratil jsem vůně zvuk a barvy světa
Jak se to stalo Jak se to jen stalo
Křehké je lidské žití a duch lidský vratký
nemluvně jež vždy nanovo se rodí v tmě
Můj drahý vždyť já vím že za ty řádky
neobratné bych hlavou ručit měl

Ať panstvo skončí strašlivou hru
Dost!

Zahodte karty naší krví značené
Poezie nemá než poctivost
brání se pravdou ničím jiným ne

Kaprál úředník venzor nad mou duší
ať zmlknou - novinářská drť jim stačí
Ať se jí cpou ať metály se 'duší
ale ať táhnou ze samoty naší

1961

Propuštěný

Proseděl pět let v cele odsouzenců
k smrti.

V tu dobu
svým denním obloukem se otáčelo slunce,
kroužily hvězdy,
ze sklípků s vydýchaným vzduchem
táhl pach lihu,
hudba z rádia
políčkující okna vbíhala do ulic.
Blábolili: Marx Engels spravedlnost...
Blábolili: Svatý Otec pravil...
Blábolili: kino nóbl hadry ježíšmarjá...

V tu dobu
ho probouzeli ze sna,
oslepovali reflektorem,
máčeli ve vodě,
lámali mu prsty -
až dostal tělo průsvitné a lehké,
že duch se v něm dal vidět
do klubička jak embryo v matčině břiše.

V tom mu mříže otevřel nepovědomý
strážce, jenž měl obličej jeho mrtvé ženy,

oči syna. /Umřeli, když byl uvězněný./
Ryk trub. Spatřil anděly zkázy Sodomy.

1956

T o m a s z J a s t r u n
/1950 - /

Afganistan

Vojáci nesou na ramenou
Bílé holubičky míru
S vypíchanýma očima

Zůstanou tu tak dlouho
Jak dlouho afgánský lid
Bude potřebovat jejich pomoc
Tedy navždy

Křičíme o tom
Motýli cvrčci v zajetí
Jenže kdo porozumí
Řeči motýlů a cvrčků

Ti co dýchají svobodu
Mají jiné problémy
Krátkou paměť
Usínají poklidně
A jednou se probudí
V Afganistanu

Nespavost

Můj syn nemohl usnout
Ležel po celou noc
S široce rozevřenýma očima
A mlčel
Teprve k ránu
Řekl že se bojí války
Cizinců s kamennými tvářemi
Kteří vyrazí dveře
Našeho domu

Utěšují ho
Že v životě jako v pohádce
Všecko dopadne dobře
Ale on už pohádkám nevěří
A podezíravě se na mě dívá

Odvracím oči neboť vím
Že zítra přijdou
Přijdou a řeknou
Že ďábel existuje
Přijdou a řeknou
Že svět je pokažená hračka
Kterou už nelze opravit
Přijdou o to hrozivější

Že sami nešťastní
 S hvězdou na čele
 Vysekanou z masa a kosti

1981

Bestie

Říkají že Matka Boží v Žyrardově
 Vstoupila do strany
 A otvírají její legitimaci
 S fotografií na níž jsou vidět
 Dvě jizvy na tváři

Říkají že Kristus v Białolece
 Už podepsal prohlášení loyality
 Teď ukazují v televizi
 Papír bledý jako prostěradlo
 S červenou skvrnou

Říkají že dvanáct apoštolů
 Sepsalo petici za rozpuštění Solidarity
 Teď pijí minerálku
 V úřadě okolo stolu
 A jen jeden je smutný

Navíc jsou nezvratné důkazy
Že i kříž pochopil státní zájem
A dokonce i betlémská hvězda byla rudá

A nás kteří zatvrzele
Nechceme uvěřit
Házejí k sežrání hladovým bestiím
Lži pokrytectví zradě

1982

J a c e k K a c z m a r s k i
/1956 - /

Naše třída

Co se stalo s naší třídou
Ptá se Adam v Tel Avivu
Protlouká se dnešní bídou
Všelijak A není divu

Co se ~~stalo~~ třeba s Vojtkem stalo
Píše z pornoklubu kdesi
Ve Švédsku neplatí málo
Za to co mě beztak těší

Kaška s Pětou jsou v Kanadě
Uplatní prý se tam spíš
Stašek si ve Státech medí
Pavel si zvykl na Paříž

Goška s Přemkem žijou tady
V květnu budou zase chovat
Marně chodí na úřady
Taky chtějí emigrovat

Magda si vybrala Madrid
Provádá se tam za notáře
Maciek ten byl v lednu zabit
Při jedné domovní štáře

Januš co mu záviděli
Že má vždycky ve všem štěstí
To je chirurg a prý skvělý
Jeho bratr se oběsil

Za vzpouru zavřeli Ríšu
Že nestřílel do Davida
A já taďy o nich píšu
To je celá naše třída

Ještě Filip fyzik v Moskvě
Psali o něm zrovna včera
Kdy chce jezdí si do Polska
Dostal řád od premiéra

W o j c i e c h K a l i s z e w s k i
/1956 - /

xxx

Poslyš když ve vločkách se sype vzduch
na mapy uvedené v blud
když řeka na cestu se ptá už od pramene

ty nevíš jméno pro tu zem
a vidět může ji jen oko slzou rozšířené

Anna Kamińska
/1920 - 1986/

Polská pieta

Sníh sníh sníh a já
držím na kolenou dítě
zastřeleného horníka
studenta ubitého obuškem
mám plné ruce smrti
kolébám se nad nimi
čalem dotýkám se ojíněných čel
jsem vězením sama uvězněná
jak ve snu nemám kabelku
s lístky na tryznu
co mám dělat bez povolení k životu
bez pasu a kenkarty
podezřelá z poslední svobody
utrpení

V ústech nemám ani stopu křiku
slinu ani kletbu
jen hořkou hostii mlčení
na jazyku

prosinec 1981

Návštěva

Přišli tři
přestoupili práh bez pochválen buď
uniformy bílé obušky
samopalem namířili na skřín
tam se zachvěly moje básně
a je-li to možné nadmuly se pýchou
ale jeden z těch v uniformě
s tváří dětskou jak penízek
sklopil oči a zastyděl se
za svůj slepý obušek

Děti polévka je na stole
děti ruce vzhůru

1982

K r z y s z t o f K a r a s e k
/1957 - /

Kwidzyn 1947-1953

Moje rodina přijela na jaře
do západního pohraničí
nebylo ještě zemí zaslíbenou v nebi
vězely úlomky myšlenek a granátů
přišel jsem
pozdě do školy seznámení se spolužáky
zavedli mě na hřbitov
nařídili mi abych se pral neuměl jsem
mával jsem rukama v jednu chvíli
jsem tamtoho zasáhl do nosu
uviděl jsem krev
spřátelili jsme se
byl jsem nesmělý když mě vyvolali
na stupínek
mlčel jsem i když
jsem uměl aspoň na dvojku
to se týkalo hlavně občanské nauky
učitelé říkali schopný ale lenoch
před hodinou jsem se modlil k Pánu Bohu
který na nás už dávno zapomněl

učitelka Kopanická nám vyprávěla
o hřbitovu orlíčat ve Lvově • řece
protékající městem

ve Lvově jsem nikdy nebyl ale viděl jsem
to všechno

jak v němém filmu

potom jsme otvírali knihy a sešity
a nořili se

do bezbřehých ptaští slov

v kině dávali Kubánské kozáky učil jsem se
životopis Josefa Vis. četli jsme

Na obzoru plachta bílá a Mladou gardu
Pedagogickou poému a Jak se kalila ocel
milovali jsme Pavku Korčagina a Timura
/to byly naše vzory/

stejně jsem tajně utíkal do staré knihovny
v ulici Bratrství národů nebo ve Slovanské
hltal jsem Vinnetoua a Hraběte Monte Christa
býval jsem začtený v Nasielském

a Marczyńském

a samozřejmě v šestákových sešitech
o Leonardu Pratovi "postrachu ohnivého meče"

pak začínala fotbalová sezóna

po škole jsme chodili za město hráče vybírali
nejlepší

Lolek Krasínski a Franek Pyka

nakonec přišla řada na zálohu a obranu

/já jsem byl v obraně/

ti které nevybrali byli náhradníky

když se oteplilo zaplnila město červeně

šli jsme do průvodu prvomájovou přehlídku

zahajoval plukovník Kowalczuk

na tribuně stál starosta Szteinike

a mával na něho

pak bylo boží tělo a oba dva

doprovázeli faráře a drželi ho pod paží

sňýlení pod baldachýnem za doprovodu

zvonků a andílků oblečených v bílém

kterí jim házeli pod nohy květy

byla to Svatá Trojice našeho města

každý měl co chtěl a měl to kdekoli

ti kteří nic nechtěli mohli zůstat doma

ve stínu gotické katedrály jsme si hráli

na Indiány a na kovboje

přelézali jsme ploty šplhali jsme po stromech

trhali sousedům jabka

z výšin stromu poznání

z výšin stromu poznání dobrého i zlého

sledoval jsem jak se blíží můj čas

a potom udýchaný běh ohněm střel v sadu

předstítali jsme neexistující válku
 z dálky byl slyšet psí štěkot
 běželi jsme s hlavou otočenou dozadu
 a opíjeli se tepem běhu i tou trochou
 rituika
 započítanou do výdajů poznání

na podzim jsme chodili na houby
 les nás snil uvnitř
 jsme slyšeli hlasy trpaslíků tenkrát poprvé
 jsem uslyšel slovo miluji z úst
 Bolka Wilkowského a Hanky Karczewské
 okolní pahorky
 opakovaly jejich hlasy když se
 ponořili do temného lesního těla
 ozvěna jim odpovídala až na jaře

Markétka Z. byla pýchou naší třídy
 spolužačky o ní říkaly že se tahá s vojáky
 ale pro nás byla Sophií Lorenovou
 i Lolobridgidou

v osmičce jsem seděl v lavici
 se Štefanem Królem
 on první mě zavedl do zahrad onanie
 bylo to v zimě když nás seřadili
 na školní chodbě

bledé děti s vytřeštěnýma očima s límečky
jak z minulého století
učitelé plakali z ampliůnů
zněly tóny Chopinova
Smutečního pochodu světlo
zkapávalo ze špinavých žárovek stékalo
haslo
plynulo po podlahách po stěnách
/potom mi řekli že zemřel Stalin/

1974

T y m o t e u s K a r p o w i c z
/1921 - /

V nedohlednu

Tam pláče zem
za víčky oči
z nichž slzy tlačí
slzný plyn
bez citu
tam pláče vzepjatý
prastarý strom života
v lezavém větru
lidstva
a vytírá ožehlou
olivovou ratolestí
oči míru
stále méně a méně něžně

poutník kráčeje po hmatu
myslí na chléb
který je schopen vidět
zevnitř hladu
víry a naděje a lásky
skrze pláč propukající
ve chvíli kdy se dělíme

o střípky zrcadel
nastavovaných usychajícím hvězdám

holí klepe na zřítelnici oka
odpovídá mu sklo
v národním pokladu slz
a tudíž jde
v nedohlednu

Julian Kornhauser
/1946 - /

Makarenko

Nemám si co vyčítat
do Polska jsem přijel v roce 1958
dost dlouho jsem měl hluboko do kapsy
dohromady jsme se ženou vydělávali
dva tisíce
bydleli jsme v podkroví v ubytovně pro
učitele
jedli jsme chleba s margarínem a s cibulí
spali jsme na novinách
když se narodily děti
privydělával jsem^{si} překládáním z ruštiny
situace se zlepšila když jsem dostudoval
chtěl jsem být Makarenkem
jsem teď strašně nervózní

1981

Dva muži na ulici vyslýchají třetího

To tedy ne soudruhu
tudy neprojdete

nelíbí se nám
váš krok

vidíte
tady z té strany visí vlajky
mohl byste pokazit náladu

pro vás
je přechod tamhle
raďte ho použít

ptáme se my
a vůbec

měsíc a slunce si dnes podaly ruce
pohleďte vzhůru
není to krása?

Halucinace

vlast malá dívčina spící
hora pokleká a hraje na citeru
pět hebkých prstů hladících čelo
pohled z mostu citroník rašící lístky
tisíce velkých a malých věcí
které tu nejsou a které

R y s z a r d K r y n i c k i
/1943 - /

A vážně jsme neměli ponětí

Adamu Michnikovi

Asi jsme byli ještě dětmi,
neměli jsme zkušenosti,
věděli jsme jen, že nás nutí věřit lžím,
a vážně jsme neměli ponětí, co chceme,
kromě uznávání lidských práv a pravd,
když jsme v houfu na náměstíčku
kolem pomníku velikého básníka,
co mládí prožil v porobené zemi,
ostatek života ve vyhnanství,

zapalovali cigarety a prolhané noviny,
zapalovali cigarety, ač nám
zaneřádovaly těla,
zapalovali noviny, že nám
zaneřádovaly myslí,
četli ústavu a deklaraci lidských práv
a vážně neměli ponětí, že lidská práva
se mohou octnout
v rozporu s občanskými zájmy,

a vážně neměli ponětí,
že se dá poslat taková spousta bojových
vozidel proti bezbranným,
proti nám, co jsme byli ještě děti
•ozbrojené jen idejemi, o nichž nás
učili ve škole
a jimž nás v týchž školách odnaučovali,
ozbrojené idejemi básníka, kolem jehož
sochy jsme stáli,
a vážně jsme neměli ponětí,
že všechny ty ideje se dají škrtnout
•vyděračskými proslovy, provokačními články,
nelítostnou dragonádou naduté, syté přesily,
zmnohonásobeným lhaním lhaní,

a vážně jsme neměli ponětí, že dospělí
nebudou věřit nám,
ale zmnohonásobenému lhaní, že se všecko
dá škrtnout,
na všecko zapomenout
a předstírat, že se nic neděje,
a vážně jsme neměli ponětí, že to,
co přijde pak,
překoná naše nejmělejší představy,

a vážně jsme neměli ponětí, že paměť
je nepřítelem občana,

a vážně jsme neměli ponětí, že žijíce
 zde a nyní
 máme předstírat, že žijeme jinde a jindy
 a nanejvýš bojovat s mrtvými
 skrz železnou oponu mraků

1978

Caute

"Zůstává po sobě několik desítek
 knížek, pár mědirytin, zelený plášť,
 jednu pokrývku, sedm košil a několik
 dalších předmětů."

Leszek Kołakowski

Opatrně otvíráš dlaň, je
 slepá a němá. Nestoudná, obnažená.

Obtištěná,

identifikovaná,

zaevidovaná. Už není přítel Spinozy,

ani těch, co se ho zřekli,

ani těch, co tučněli na jeho

nevystydlé mrtvole,

ani brouků jeho masem krmených,

ani nepřátel,

ani inkvizitorů oné doby,

ani oblak překračujících hranice oné doby,
takže příčiny úmrtí přestaly být aktuální,
jeho plášť, pokrývka, košile
už neodívají nikoho, nové knížky jsou
v nových knihkupectvích,
vyhnanci jsou ve vyhnanství,
papilární linie
v aktech, hlídky na hranicích,
akty v albech,
strojopisy v zásuvkách, úsměvy na rtech,
krev
v žilách, dělníci v práci,
vojáci v uniformách, brambory
v žaludcích, občani v domovské obci,
uniformy ve skladech, legitimace
v kapsách, pomoc v potřebě,
vnitřnosti vevnitř,
ruce v rukavicích, zahraničí v zahraničí,
jazyk
za zuby, vězni ve věznicích,
maso v konzervách, zuby
na betonu, družice v prostoru
mrtví v hrobech, slunce
ve dne, hroby v zemi, sny v noci,
země ve vesmíru
/a ten se buď rozpíná nebo smrskává/,
mezera v životopisu,

minulost v přítomnosti,

teplota v stupních, každý
na svém místě, nebe v mracích, dotazy jsou

děkuji, žádné

Podle všeho

Podle všeho v Politickém byru
vládnou teď sami liberálové.

Chybí jim jenom tvrdá ruka,
aby svůj liberalismus uvedli v život.

1980

Nový den

Družstvo Invalidů Dvacátého Výročí PRL
 čeká na nové provozovny, vane vítr,
 prach holocénu šustí, vlasy padají.
 Tvé nezaměstnané ty
 míjí vřichledně rostoucí frontu
 před novinovým stánkem.

Zmačkané noviny
 s vybledajícím portrétem nového vůdce
 se vznášejí k letu a padají pod kola
 záchranky. Otevři,
 otevři ten telegram s růžovou mašličkou,
 kobalt snad pomohl.
 Vedeš dítě do školky
 v poválečném baráku a jako každý den
 spatříš

stráž hlídající na zdi,
 která nespouští oka

z událostí na druhé straně.

1980

S t a n i s ł a w J e r z y L e c
/1909 - 1966/

Jestliže básník

Jestliže básník o mříže bije
neříkej:

Jak jinak zní harfy melodie!

1961

X X X

Zdali vlastenec jsem já?
Přijde na to, kdo se ptá.

1974

E w a L i p s k a
/1945 - /

Domov klidného mládí

V půjčovně vzpour
je otevřená jídelna.

Červené víno jezera
za oknem plyne.

Dá se v něm plavat
při hrozbě dějin.

Ne všechny výkřiky hurá
zde znamenají vítězství.

Nejoblíbenější
je národní gambit.

V hernách se vyhrávají
velké prohry.

Jedni sbírají lesní jahody
a věcné důkazy.

Pod plachtami lůžek
odplouvají do snu.

Druzí tupě hledí na dveře
jakoby odtamtud měla přijít záchrana.

Těm kdo přemýšlejí • krajině nad hlavou
hoří pod nohama země.

Domov klidného mládí
je šedivý jak holub.

1978

Konkurs

Konkurs na místo krále
dopadl znamenitě.

Přihlásilo se několik králů
a jeden kandidát na krále.

Za krále vybrali jednoho krále,
co se měl stát králem.

Získal body navíc za původ
spartánskou výchovu
i za poutavý úsměv
který všem sevřel hrdla.

Na otázky z historie
odpovídal s vynikajícím citem pro mlčení.

Povinný jazyk
byl jeho rodnou řečí.

Když mluvil o umění
chytil komisi za srdce.

Jednoho z členů komise
chytil až trochu příliš.

Ano
tohle byl určitě král.

Předseda komise
běžel pro národ
aby ho mohl králi
slavnostně předat.

Národ
byl svázán
v kůži.

1978

Co zbývá, je jen spousta kilometrů,
nedostatečnost

zraku -

rozumu i srdci se to vymyká. Nu a
vedle, o pár ulic dál, na velkém
náměstí plném lidí, můj bratr střílí
na mého otce, kousek odtud, na dosah.
A tak: ne křikem, nářkem taky ne, tak.

1981

x x x

Možná, že k tomu dojde v průběhu věty, mezi prvním a posledním slovem básně. Básně o svobodě - protože básník,

ať už promlouvá o čemkoli, pokaždé promlouvá o své svobodě.

Mluví o ženách
a mužích své doby, o světlech na horách,
dechu nočního něba, bělorůžových jabloních -
iđot dorogoj
po návsi - o dětech u studny,

netrpělivosti srdce, vřavě
měst, čistém zvuku trumpet na věži,

o Bohu a radosti
těl. Mluví o samotě a už není sám, promlouvá
o čase a bere mu navsegda: lidi svého
města, dětské toužení, plodící dřevja, hlasy
světla a pahorků - bere smrti: celyj kosmos
dešťové kapky bleštaščeja za oknem, barvy,

hluk
nedělní ulice, tichij sněh. Jsou. Jeho řeč
- jejich

krev, tělo i duše: svoboda. Pojmenován
má svět tolko odin čas: je. Je
mezi prvním i posledním slovem básně - té,
kterou čteš. I, moţet byt, to proizajđot

měždu převým a posledním slovom
pro svobodu.

J a r o s ł a w M a r k i e w i c z
/1942 - /

x x x

Něco tu pořád nepřišlo. Něco se čeká.
Něco to jakoby už mělo být. Něco
jsme jako neměli vidět. Aby, co minulo,
mohlo se opět vrátit.

Dva tři vlaky prý projely prázdné,
V dalších se vezli vojáci.

Bylo nám vojáků líto.

Takoví malí.

Takoví pěkní.

Jedli polévku.

Později mělo k něčemu dojít. Pořád nic.

Na něco čekáme. Něco minulo.

Něco se mělo stát.

Něco jsme měli přehlédnout.

Podporující radostné zdání manifestace

Vždycky to bylo stejné, říkají, v řeči
 není co skrývat, ani
 co objevit, neboť
 teprve rozhovor o mrtvých
 vytváří skutečný život.
 Všechny otázky a odpovědi
 přeneseny na onen břeh
 řeky, kde kostky jsou vrženy,
 kde už rozestavili stany
 cirkusů a zvířata vládnou.

Mluvili o sobě aniž věděli
 co je čeká, co přijde samo,
 skrze ně přijde, co stojí
 za nimi. Krev, pravili, teče
 ve všech zemích světa.
 Všude je to docela stejné. Sisyfos dře,
 na zádech dře ten kámen,
 kámen vydržený kapkou vody.
 Tisknou nás ve všech zemích světa.

Jen natáhnout ruku,
 na každém prstě mladý
 dosud neopeřený pták
 předvádí svou žlutou, dosud nezkrotnou

žraťost, za níž se
ovšem
skrývá cosi na způsob největších,
nejvznešenějších lidských citů,
jenže všechny
se zobany do krve rozevřenými.

Sokrates byl otráven.
Tisíc let uplynulo od doby křížových
výprav.

Stále ještě zabíjejí. Ne ty,
kteří by přinesli užitek smrti.

Bylo a bude napořád stejně, říkají,
život je naplněn strachem ze smrti,
a ten prý mizí
v první srážce před ústím zbraně,
a ten prý mizí
za mříží mučírů
za mříží zubařských ordinací
v očekávání trhání zubů
a lepších zpráv.

Artur Międzyrzeki
/1922 - /

Telegram

Nic než hrůza stop objektivní
korelát nicoty stop
ale nenadávej stop vylamují dveře
u sousedů

1983

O čem ví politolog

O čem ví politolog?

Politolog ví o převládajícím trendu
zná současné poměry
dějiny doktrín

O čem neví politolog?

Politolog neví o zoufalství
nezná hru která spočívá
v zavržení hry

K r y s t y n a M i l o b e d z k a
/1939 - /

x x x

třináctého prosince tisíc devět set
osmdesát jedna
piš čitelně, slovy
vzali nám
čtyři stěny pokoje
čtyři světové strany
tisíc stránek knih
milión krajíců chleba
jedinou, široce rozevřenou stránku
tvého dětství
neplač
dvě strany zůstaly
ta, na níž stojí lidé
ta, na níž stojí tanky

C z e s ł a w M i ł o s z
/1911 - /

Hvězda Pelyněk

Pod Hvězdou Pelyněk hořké řeky vířily,
na poli člověk sbíral hořké obilí.
Nezasvítil nad ním znak vlídné boží péče,
století své děti však chtělo vidět vkleče.

Dinosaurus, řekli, byl první náš děd.
Lemuří zručnost si nesli z pradávných
slují.
Nad jejich městy hlásal pterodaktylí let
zákon myslících plísni, jemuž se podřizují.

Člověku ruce svázali drátem,
s výsměchem ho pokryli tenkou vrstvou
hlíny,
aby se přestal dovolávat pravdy
v Písmě svatém
a navždycky už zůstal anonymní.

Planetární Impérium bylo blízké,
i vláda nad řečí jim byla dána,
a ještě nevystydla spáleniště,
když znovu povstal Řím Diokleciána.

Jenž ukřivdil jsi

Jenž ukřivdil jsi člověku prostému
smíchem se nad tou křivdou otřásaje,
hromadu šašků vřkol sebe maje,
by dali splynout dobrému a zlému,

I kdyby se ti všichni poklonili
tvou ctnost a moudrost mocně hlásajíce,
v medaile k tvé cti zlato slévajíce,
rádi, že zase o den déle žili,

Nebuď si jist. Básník má paměť. Strážím
dáš-li ho zabít, narodí se jiný.
Sepsány budou výroky a činy.

Lepší by ti byl bleďý úsvit zimy,
provaz, větev sehnutá pod závažím.

1950

Varšavský Faust

Když v Lucemburském parku fontána
šumí a plují v ní lodičky s plachtou
a dětské ruce je loví, na tebe myslím.

V modravém světle, v souhvězdí listí
přede mnou stáváš, však ty víš, Fauste,
jemuž nekstačil elixír mládí,
ty, který toužíš nalézt soulad a sílu.

Kreslím do písku čáry, jsi zde
a já se tě ptám: jakým právem
lžeš samému sobě a vlastní strach
nazýváš souladem, mocí a silou?

Strach: neklesnout k těm, kteří žijí
tak jako voda v zarostlých parcích,
ve stínech trosek. Jejich osleplé bytí
naplňuje smrt, ještě než zemřeli.

Zajisté pramálo věříš v lidské síly.
Ponižuješ se neboť víš, že již nikdo
neujde osudu těch, kteří vyhnáni
odmítli nejvyšší dar: dar ducha.

Strach: aby se nedotkly nás jejich ruce.
 Ovšem, máš pravdu, i mne honí banda
 kšeftařů s dobrým jménem, katových
 pacholků,
 vrahi per procuram. Nicméně tak to má být.
 Kdo vlastně psal v polštině cokoli nad
 něžnoučké ódy, verše, jež nikoho neděsí,
 co kdy měl kromě prapouhé nenávisti?

Strach: aby nepadl ortel - Dějin,
 říkáš a krčíš rameny. Hleď, -
 její ruku jsem svíral zde, v tom parku,
 její tělo bylo jak tělo vlastovky
 zachvívající se v dlani. Smrt.
 A vlastně nevím, mohu-li říci,
 že ji Charon převezl do země stínů,
 poněvadž je tu ostnatý drát a hnus a krev.
 Dřív než zázračný ohňostroj planoucích
 jisker a myšlenek, touhy a nadšení
 dohoří, navrácen opět zemi,
 proč bych neměl v čase jenž zbývá
 splatit dluh těm, jimž nebylo dáno poznat
 dokonalosti zrání? A teror,
 jemuž říkáme Dějiny, pak nechť po nás
 sáhne.

Strach. Šofér troubí a za jízdy
vidíš zešedlé trosky Města,
lešení, cihlový prach. Ubohý, šedý dav
se pomalu vlní v dlouhých frontách,
dovezeným kapesníkem stíráš si pot z čela.
Črnokněžníku, znáš přece trest,
který padá jak déšť,
trest zrozený v kouři a dýmu tohoto věku.
Jako magneziový blesk výbuchem vzplane
a trvá
- ó, jak tě proklínám -

a byl jako když ryba otvírá tlamu
za stěnou ze skla.
Přijal jsem, co bylo mi souzeno.

Nicméně byl jsem jen a jen člověk,
to jest že jsem trpěl a mířil k tvorům
podobným mně.

1970

Když jsem mluvil

Když jsem mluvil jen pravdu,
posměšné úšklebky šmoků od novin
jako by důvěrně dávaly najevo:
my víme, přece nejsme dnešní.
A celá léta jsem mohl jen jedno - pohrdat,
vědom si toho, že oni stejně
nakonec zvítězí,
neboť postupně vždycky měli, co chtěli:
každý svou vlastní porci nicoty.

1970

P i e t r M i t z n e r
/1955 - /

Piranesi

Zbyszskovi Gluzovi

I

Úvěznění
přikování k noci
čekají
až černý útes
se rozední
a bdí

Strážci
přikování k vězňům
čekají na střídání
stráží
k němuž nedochází
a zavírají oči
aby trvala noc

II

Na úsvitě
všichni mizí
Stoupnu si pod pranýř
kreslím

Přede mnou
světlé perspektivy
ztemnělé chodby
podajná čára změkčuje
železo kámen

Musím to stihnout
dokončit
než ~~x~~ soumrak nastane

Poslední tah
kaligrafický podpis

Čisté umění
špinavé ruce
spoutané nohy

Moc jsem pospíchal
zapomněl jsem nakreslit
východ

Gregorz Musiał
/1952 - /

Pokolení

přátelům

tak odcházíme
s dupotem okovaných bot
ještě je slyšet náš zpěv

tak se navracíme
za zimního rána
ťuk ťuk
již trochu jiní

se zkřehlýma rukama
se sevřeným hrdlem
s ranou v srdci skrz naskrz;
jsou s námi ti co v prvních řadách
jsou potrhané prapory pod blůzou
ještě je trochu tepla
a i když jsme tvrdší méně shovívaví
Země zbitá jako pes
mlčenlivá jak umí být jen matka
bloudí po zpuštěném nebi

každou chvíli je nás
o jednoho míň
odcházíme
klap klap
ještě je slyšet náš zpěv

T a d e u s z N o w a k
/1930 - /

Asijský otčenáš

I

Ze stepi táhne Gog
ze stepi Magog táhne
Tváře žluč zvířecí
z korouhví sírou páchne

Za nimi Asie
se houpe ve třmenech
kotlíček kaše lůj
a zelí kvašené

Ne nenos Jaroslavno
ikony na pláň stepi
tráva je žhavý popel
rosa se krví lepí

Sestry ti znásilnili
dcery zajali rasi
Hovoří voda k vodě
ústa mi pískem zasyp

Nezpívej Jaroslavno
 píseň jsou rány samé
 Stín prchá do lesa
 a spánek tvrdne v kámen

II

Že stepi táhne Gog
 ze stepi Magog táhne
 Tváře žluč zvířecí
 z korouhví sírou páchne

Za nimi svatá Rus
 oči asijsky kosé
 že škrábnuto tím zrakem
 i nebe zbortilo se

Svatý Vojtěchu dveře
 hnězdenské zasaď v poli
 než chléb jí dám a pustím
 ji do Věličky k soli

Než dám jí Kingin prsten
 korunu Jadvižinu
 jablko pozlacené
 jež z rukou otci vyjmu

Než divokou svou krásou
 docela zmocní se mě

než říjet začav zplodím
s ní kosooké plémě

III

Ze stepi táhne Gog
ze stepi Magog táhne
Tváře žluč zvířecí
z korouhví sírou páchne

Za nimi jede s Biblí
slovanský Izrael
dál od tvé krve Rusi
s mým morkem nehraj dél

O tom už Ezechiel
pěl všemi ústy Pána
neboť oni jsou živlů
nezahojená rána

A oni jsou a budou
Golgota Byzanc Řím
uťaté ruce v koších
nad střevem vyhřezlým

A oni jsou jak Gog
co v zemi Magog řve
Jak pyšně vlají nad ním
jaderné korouhve

A n t o n i P a w l a k
/1958 - /

Večírek na počest Varšavské smlouvy

Ve Varšavě v říjnu roku 1980
seděli jsme v prázdném pokoji
z magnetofonu zněly písničky
Karla Kryla a možná to bylo
atmosférou možná několika
skleničkami vodky ale náhle vítr
odvál Varšavu a my byli v Praze koncem
srpna 1968 polské tanky
se zarážely jako klín do spících uliček
Hradce Králové styděli jsme se
ač to nebyly naše boty co přišlápaly
sevřený hrtan Československa

dějiny se opakují jako fraška
ocitoval Tomek a já spatřil
tučná břicha tanků v perspektivě
náměstí Ústavy ten obraz v nás
však nevzbuzoval strach jen
napjaté očekávání

nad mokrou dlažbou ulic jako vlaštovky
zakroužily nepotvrzené pověsti
noc nezadržitelně nadcházela

Zdali jsi připraven

vrať se ke knížkám jimiž jen listovals
abys co nejchvatněji
sáhl po té další
musely v nich být přinejmenším pokusy
probudit nevíru

připomeň si ten skřípot kol
katovské kolesky jenž
jak ostrý hřeb se vrážel
do mlčení Saint Justa
připomeň si jak blyskl krumpáč
spole s nebesy padající
na čelo Lva Trockého
náhlý svist namísto rozloučení

teprv když tvé zatvrzelosti se ntknou
knížky ukryté v koutě knihovny
jdi do ulic a osvobozuj lid
národ třídu vlast ale nezapomeň

na nebe pozorně na něm vyhlížej
znamení

to velcí mrtví
k tobě natahují dlaně

Felix Dzeržinskij chce jet na venkov

nechat za sebou Moskvu
aspoň na chvíli se vzdálit
od hladu listin komisaři
a strachem zpocených nepřátel
ponořit se do ticha
synkovi položit dlaň na hlavičku
natáhnout se na mechu
řící: koukni Jašku
jak je tu krásně
jak je tu ticho
co je tu stromi
na věšení

Jan Polkowski
/1953 - /

Translated from Polish

Za třicet let, za pár měsíců, za hodinu
kdosi bude číst naše básně: rozevře
knížku vonící tiskařskou černí,
přehne plachtu časopisu,
kradí vytáhne samizdat.
V kterém si okamžiku, v které si zemi
kdosi vykope
naše zetlelé vdechy a výdechy
jako já, když v klidné chvílce čtu básně
jistého žida, který žil v Polsku
v létech 1921 - 1943.

x x x

Bouřlivý dlouhotrvající potlesk
přecházející v ovace.
Všichni delegáti povstávají.
Finis Poloniae.

Etapa

Má ubohá zemi,
slyšelas, co řekla ona? "Polsko,
jehož symbolem byl pendrek
a koncentrační tábor, Polsko, které
tyranizovalo,
které dávalo volné pole nespravedlnosti
Polsko, které zradilo svůj lid..."
napsala Wanda Wasilewska v "Sovětskoj
Ukrajně" v říjnu 39. Vím, či spíše cítím,
jak jsi trpěla v těch dnech. Ale předvíдалas,
jak zvráceně těhotná budoucností budou
ta slova?

1983

Jarosław Marek Rymkiewicz
/1935 - /

Hoří město

Hoří město hoří maso města

Hoří kosti hoří krev a žíly města

Hoří schody dveře od všech bytů

Hoří Marszałkowska Piusa Śniadeckých

Hoří akáty holubi krysy

Požár klečí v sklepích za mrtvé se modlí

Hoří moje kosti moje žehra

Sype se ze mne zpopelněná krev

Hoří nároží Lvovské a Košíkové

Prasklá na dlaždění leží lebka města

Hoří chlapec s tornou na zádech

Vchází do třetího shořelého patra

Zvoní u dveří a otvírá mu plamen

V každém bytě leží ohořelý trup města

V záři plamenometů chlapec odmotává obvaz
Prosáklý zčernalou zatvrdlou krví

Šedá planeta mozku otáčí se skřípá
V lebce ohně v lebce nebe

Hoří vrata Košíková 38
Číslo telefonu už nepamatuju

Hoří popel města kosti snů
V zuhelnatělých žebrech nebe
bije moje srdce

Město vstává z kleku jak muž po požáru
Oči ústa nemá v zmotaných obvazech

Prochází Evropou pěstí hrozí Bohu

1980

Když jsem se probudil

Když jsem se probudil, Polako už nebylo.
Jak za Paskiewiczze, v parku před Národním

nízci, kosmatí koníci kozáckých švadron
uštípovali suchá stébla, rotní pořvávali,

zazníval zpěv v neznámém jazyce
a skřípání harmoniky, slova písně

říkala, že se stalo, co se mělo stát,
hřáli se u ranních ohýnků, dým se táhl

při zemi, kolem hrobů vykopaných
před kostel^{em}, před hotelem Bristol, všude.

A jako před dávnými lety - Lvovskou,
Novowiejskou
jsme opouštěli město v dlouhých kolonách

tlačíce dětské kočárky, vlekouce kufry
jak na fotografiích z Povstání,
ti co přežili,

podél Techniky, kde před barikádou
nás rozesmátí Němci třídili

na ty, kdo půjdou do koncentráku,
a na ty, co budou zastřeleni.

Se skřípotem se otáčela dělová věž.
I řekl jsem si, že dále žít nemá cenu,

vždyť Polsko už nebylo, ať si mě tedy zabijí
A když jsem se probudil, syn šel do školy,

ranní město šumělo, tedy:
čas_ještě nenastal.

1982

Barbara Sadowska
/1940 - 1986/

x x x

hledám nejtemnější
kout světa

čekám

na zbloudilou kulku
jež mě osvobodí
od otázek

x x x

pravil
lepší vyrvaný jazyk
nikomu neublíží

lepší useknutá ruka
na nikoho neukáže

lepší sibiř
s duchem šlechtných předků

začínám mu věřit
jako šedé duze

Arnold Štucki
/1920 - 1972/

Zdi

Egonovi

Berlínská zeď,
jeruzalémská zeď,
všude Brány pláče,
 slunce,
inspektore světa,
jak tě mám oslovit,
abych nerozpoutal tvá pekla,
jak ten, co člověkem
 jmenoval Piláta?

Stůj,

 je přestávka
anebo bitva trvá?
Ze země tě vzývám,
slunce,
jako po tisíce let
 básníci

ve stínu zdí.

Vzduch poslouchá ta zaklínání,
bez paměti
místa a času,

v nichž vše je probíháním,
vše platí
co zabítý anděl,
ještěrka
a pes.

1971

P i o t r S o m m e r

/1947 - /

Závěje

Porušil jsem klid policejní hodiny,
 vyšel jsem před dům se psem.
 Třetí vydání televizních novin z Hutě
 přehlušilo rámus válcovny.
 Hodně původců stávky včera odvezli,
 právě tak, jako za starých časů.
 Na staré časy se vzpomíná s nostalgií
 za rok, nanejvýš za dva.
 To přece nebylo včera,
 to bylo dneska k ránu.
 Policejní fena se pomalu vracela z Hutě,
 jízdní dráhu pokrýval led a sníh.
 Vrátil jsem se v pořádku, ale
 pes prokřehl, zvedal packu,
 abych viděl, že je zima,
 zastavil se a koukal na mě.
 V novinách bylo zveřejněno nařízení,
 pořád nerozumím řeči policejních fen.

1981 - 2

fena /suka/ - v polské lidové mluvě výraz
 pro auto na dopravu vězňů

Ausweis

K ránu ve čtyři
zaklapala roznašečka
mléka v civilu, vyhrožovala,
že už nám nic nedá,
nanejvýš sebere láhve,
když neukážu stvrzenku.

Stvrzenka byla v saku,
ale i tak jsem věděl,
co bude následovat:
sebere i včerejší, _zkyslé,
sebere sýr, sebere vejce,
vyžene nás z bytu,
zabaví naše dítě.

Když neukážu stvrzenku,
když nenajdu stvrzenku,
mlékařka nám podřeže krk.

Stanisław Stabro
/1948 - /

Zem, která potřebuje továrny,
nepotřebuje básníky

Zem, která potřebuje továrny,
nepotřebuje básníky,
takže nás radši zabijte rovnou,
vy čtenáři denního tisku,
polykači programů
a polykači projevů.

Zem, která potřebuje síru,
nepotřebuje básníky,
takže nás radši zabijte rovnou,
nás, pro které není místo
u společného stolu,
pro které nehoří světlo
v sklepení společného srdce.

Ale až v ~~rané~~ pozdním odpolední
zaslechnete horečné kroky
lidu blouznícího v horečce,
nedivte se,
nedivte.

To četník snu
přichází.

1973

Leszek Szaruga
/1946 - /

Neříkejte Evropa

neříkejte Evropa říkají říkejte Smrt
filmy strnulý knihovny hoří
ne cikády to bomby hlasují v travách
jejich časové strojky cvakají
v tepnách ulic

a ona nic neříká má ústa na zámek
hledá záchranu vklíněna v tělo Ruska
naříká nad osudy své sestry Atlantidy
rozptyluje vidinu plamenů
spalujících Jana Palacha
studenta filozofie žáka Empedoklova

řekne-li něco pak jen v šifrách
v nichž slova nic neznamenaají
jen tak zbůhdarma mele jazykem

do bílých bezesných nocí brblá
stará zaklínadla
opakuje definice a paradoxy
usmívá se pro sebe ničemu nerozumí

necítí vlastní tělo
chlače chladne

není žádná naděje říkají není záchrany
Benátky tonou chátrá Notre Dame
Konstandinos Kawafis má už dávno po smrti
nějací cizinci přicházejí
mluví podivným nářečím
zpívají tklivé písně

a nic se neděje nějak v tom žijeme
posloucháme jejich řeči slovům nerozumíme
říkáme nevadí to není důležité
a prsty hrabeme v práchnivíně starých knih

Bdění

Panu Zbigniewu Herbertovi

Buď jak buď Fortinbras s Hamletem se sešli
v bílém prostoru žalozpěvu na ubité zemi
kryjící poklad pokolení

lebku ubohého Yoricka
snad právě v té chvíli se zastavil čas
oceán slov nás zalil do jantaru noci
sny nám kamení a zanikají v mlze

to není tragédie zabíjí nás nuča
 a mravenci nám oči vyžírají
 spí Hamlet spí Fortinbras postne Zem
 kotouč čediče vržený do odlehlého

kouta kosmu

zetlely svaté listy v knize práv a pravd
 knížata a králi vstoupili do legendy
 zvířata mrou zdechá raněný los
 básník ještě bdí na pobřeží nicoty
 mluví všemi hlasy a nemaje volby
 z písku dějin lepí tlachařící hlavy

Beseda s básníkem

Ptají se jak žít a jestli doopravdy
 se stalo to a ono nebo jestli
 jsou v kosmu lidi a taky na
 toho chlápka v televizi jestli vážně
 věří tomu co říká a vůbec proč
 to všechno. Neposlouchají verše mluví
 o sobě - starší pán na
 př. vypráví o válce a že
 mládež má teď všechno: on
 neměl; děvče říká

že nejsou perspektivy: kdysi snila
o filmové fakultě teď dělá
v kanceláři a možná jednou
bude mít všecko co dneska
nemá ale bude už pozdě. Snažím
se něco říkat poslouchám odpovídám
zkouším vyslovit co si myslím o tom
o všem o životě A tak vznikají
básně Z cizích slov Z bezradnosti
Z pocitu společenství

W i s ł a w a S z y m b o r s k a
/1923 - /

Děti doby

My jsme všichni děti doby,
a doba je politická

Všecky tvoje, naše, vaše
denní činy, noční činy
to jsou činy politické.

Chtěj či nechtěj,
každý gen tvůj minulost má politickou,
kůže odstín politický,
oči zřetel politický.

O čem hovoříš, má ohlas,
o čem mlčíš, v tom je smysl
tak či onak politický.

Apolitické básně jsou též politické,
a nahoře svítí měsíc,
ne už lunny bledá ~~zá~~ tvář.
Být nebo nebýt, to je otázka.
Otázka jaká, ptá se kantor žáka.
Otázka politická.

Nemusíš ani lidská bytost být
 bys nabył na významu politickém.
 Postačí, bys byl kupříkladu nafta,
 druhotná surovina, krmivo.

Nebo i konferenční stůl, o jehož tvar
 se přeli celé měsíce:
 zda se má rokovat o životě a smrti
 u kulatého nebo čtvercového.

A zatím hynuli lidé,
 chcípala zvířata,
 hořely domy
 a planěla pole
 jak v dobách pradávných
 a méně politických.

1979

Psaní životopisu

Co je třeba?
 Je třeba napsat žádost
 a k žádosti přiložit životopis.

Nehledě k délce života,
ten životopis má být krátký.

Žádá se stručnost a selekce faktů.
Krajiny nahradí se adresami,
vrtkavé vzpomínky pak strnulými daty.

Ze všech tvých lásek stačí manželská,
a z dětí jen ty narozené.

Je důležité, kdo tě zná, ne koho znáš.
Cesty jen pokud byly zahraniční.
Příslušnost k čemu, nikoli však proč.
Vyznamenání, ne však zač.

Piš, jak sám se sebou bys nikdy nehovořil
a vyhýbal se sobě zdaleka.

Mlčením přejdi kočky, psy a ptáky,
památeční harampádí, přátele a sny.

Spíš cena nežli hodnota,
spíš titul nežli obsah.
Raděj už číslo bot, nežli kam vlastně jde
ten, za koho tě mají.
A k tomu fotka, na níž je vidět ucho.
Jde o tvar ucha, ne o to, co slyší.

Co slyší?

Rachot strojů, které melou papír.

1979

a n o n y m /Natan Tenenbaum?/

Hradec Králové

Těžké, dusivé a horké
noci srpnové.
Spí už lili, spí už město
Hradec Králové.

Muž se budí, vstává, vidí,
nevěří zraku:
po Králové Hradci duní
kroky vojáků.

Za záclonkou stojí žena,
patří v nevíře:
po Králové Hradci duní
polské pancíře.

V Hradci otrávené noci,
zlé dny nastanou,
polský voják drtí dlažbu
botou kovanou.

Byla svoboda a volnost,
demokracie,

a dnes Hradec škrcen polskou
okupací je.

Nezazněly na tvůj rozkaz
marše bojové.

Ale řekni, čím jsi pomoh
Hradci Králové.

1968

A l e k s a n d e r W a t t
/1900 - 1967/

Evokace

Marii a Josefovi Czapským

1

Diváci dozívali, je konec představení,
náповěda si šálu stahuje kolem šíje.
Když rachot tanků dozněl na dláždění,
vjíždějí seľské vozy na rynek Kolomyje.

Já nechci tanky ani vozy ze vsí,
nechci ty vaše ~~zke~~ ksichty ploské jako
stepi.

Rachot spíš nudí mě, než aby děsil,
když naše silnice ve vlóí stezky třepí.

Je konec představení, diváci zmizeli.
O mně už nikomu nikdy nepřijde zpráva.
Zavřete si mě, kati, do tmy a do cely,
kde jenom špehýrka chvílemi pomrkává.

Zavřeli mě kati v zešeřelý sál.
Na prázdném jevišti se zmítám v křiku,
když rachot nákladáků pomalu dozníval,
to odváželi na Sibiř mou Eurydiku.

Na dlažbě vězení, když s vůní suché trávy
a bylin jedou selské žebříňáky v prachu
a když mně začíná opilé putování
a zas mě sklíčí nuda místo strachu.

2

Úponky korálů, růžový spánek žen.
Na květech s nektarem modří motýli visí.
Rázem jsem z tůně snů na beton vyvržen,
kde bratrský náš pot se s černou krví mísí.

Na jedenácti metrech nás osmadvacet spí.
Slizký houf tuleňů zapleskal vodou snu,
když skřípl klíč a námi škubl kožený
jak řemen knuty hlas: VSTAVAJ NA BUKVU U.

X -

U... vrací se, v zpocených tělech hmatá,
KOTLETKU SDĚLAJTE, blábolí, IZ NĚVO.
Jak rytíř z ikon v mráčku z lilií a zlata
v těch slovech vstoupil k nám
hrdlořez z O-S-O.

X

Nejmíň tu v noci spí a nejmňř dýchá ten
- vzrůst gnóma, flétny hlas - pytláček
z ruské vsi.
V tok hlušce vposlouchán, v sled srny
zahleděn
on, strašný lesů pán, tu loví vši.

Ó vši, vši harpyje, mé vši, vši netvoři,
 - růžová měkost těl! - i v snách vás
 vidím hrát.

To s vámi gnómová flétnička hovoří:
 PRIZNAJSJA, S GITLEROM ČTO ZATĚJAL TY,
 BLJAD?

X

Smeknu se do spánku jak vrákos zelený,
 jak v horkou svěžest vod, sirena hic canit.
 Když verbež spí, nad nočním světem bdí
 siréna RYŽAJA I RJABYCH LANIT.

KOTLĚTKU SDELAJTE, blábolí kamarád,
 s údů mu stéká krev, ten olej pro stroj
 dějin.

A znovu do hry snů se vrhám po hlavě.
 Ó knuto, špíno, vši, nebraňte, já bych rád
 zas viděl, v korálech jak stužky ryb
 se chvějí...

Znovu však skřípl klíč:
 VSTAVAJ NA BUKVU WE.

3

Já odvrátil se od Boha i od Syna,
 i Matku Boží ctil jen od Piera Franceska

a Všecko bylo mi jen Ničí Konina
a bylo Všecko - Kletba a Groteska.

Morový čas vydal temnou lázu,
z tanků pavouci na město silí hrůzu.
Z ticha jenom jedna huďba vřískla -
nocí rozepjatá pavučina špiela.

x

Když tam, kde zapáchá náš pot, náš děs
: a hlen,
sestoupils, uprošen modlitbou věrných víře,
já od Tebe i Ducha odloučen
a mukou zazděný jsem chcípal ve své díře.

Modlitbě nebráním se, já ji neumím,
aspoň se chvím a pláču v černém koutě,
když bílý proud z Tvých prstů vytryskl
k tvářím mým.
Až oči osleplé slzami nenajdou Tě,

cítím, že odměnou za moje zrazování
mi vtiskáš do čela svůj věnec trnový
na dlouhou cestu cest, na kruté putování,
aby nás nezmohla Sibiř a okovy.

X

A zas už nevidím Tě, aniž slyším,
onoho echa dech však náhle přiletí,
když vítr zatoulá se do olivových výšin
a temný toulám se v temnotách paměti.

A zas už neslyším, aniž Tebe vidím,
i když trn koruny se v čelo pohříží,
když s větrem toulám se lesem, zástupem
vidin
a lidský konec můj mi ve tvář nahlíží.

Snad ještě vrátím se do sídel svého kmene?
A cestou do Emauz vstříc vykročíš mi tam
a já své staré prsty, slepé, hluchoněmé
snad ještě stačím vložit do Tvých ran.

1963

"Na bukvu U" - strážný přicházející odvézt
vězně na "dopros" /výslech/ přečetl
z papírku iniciálu jeho příjmení.

"Sdělajte iz něvo kotlětku" - udělejte z ně-
ho kotletu: autentická slova Beriji,
když ukazoval katanům na mého spoluvěz-
ně z Ljubjanky Michaila Teitze, zástupce
ředitele Institutu Marxe a Engelse.
Udělalí. - Viděl jsem i jiné zpracované
na tento způsob, v Zamarstynově a v Sa-
ratově.

"Priznajsja, s Gitlerom..." - priznej se,
kurvo, na čem ses spikl s Hitlerem?:
standardní obrat ve výsleších.

"Siréna ryžaja i rjabych lanit" - ryšavý,
počobaný od neštovic; tak popsal Sta-
lina kdosi, kdo ho viděl zblízka
r. 1945

/poznámky autorovy/

A d a m W a ů y k
/1905 - 1982/

Z básně pro dospělé

12

Fourier krásně o budoucnu snívá:
moře prý budou plná piva. -
A nejsou?

Pijí mořskou vodu,
volají -
pivo!
Tichoučko vracejí se domů
zvracet,
zvracet.

1955

Qui tacent clamant

Já s vámi byl v ten den,

kdy pod pomníkem Béma
jste zvedli maďarské a polské prapory.
Nevím, kdo raněn z vás a kdo už dechu nemá,
když vzplály požáry a zmlkly hovory.

V hodině chaosu tvůj hlas, Tibore Déry,
se v telefonu ptal, zda nejsem v nebezpečí,
pak z parlamentu týž hlas chvěl se do éteru
jak výkřik poslední, zlomený vprostřed řeči.

Mlčíme, my, kdysi svědomí historie,
prý v státním zájmu je ta mluva němá...
Kde přes povstalecké trupy zlý dým se lije,
padl poslední mýtus. Zůstal pomník Béma.

1956

K a z i m i e r z W i e r z y ń s k i
/1894 - 1969/

Na smrt Jana Palacha

V Saigonu se upalovali budhisti
a nikdo jim nebránil hořet až do konce.
Lidi stáli kolem na náměstí,
hleděli, až vyschne
na ohni černý
přidřeplý
vychrtlý
škvarek.

Mysleli jsme si, že to je tím náboženstvím,
vyvolává v nich necitlivost na smrt,
že se dá umírat, když sis to vybral,
z vlastní vůle vstoupit do plamene,
abys o čtvrt hodiny dřív
došel nejsoucna
věčného.

Mysleli jsme si, že oni jsou jiní,
že je to jinde,
že je to jinak,
a sotva se tu někdo rozhodl

hnát se přes oceán,
stihnout je ještě zaživa,
přečíst zuhelnatělou tvář
a smysl do ní psaný.

A najednou víme všechno.
Ten plamen je teď náš.
Tady se kdosi upaluje
za sebe, za nás,
z vlastní vůle,
uprostřed svého lidu.

Nikdo ze zpustlého světa
mu nebrání hořet až do konce;
přidřeplí
čekají na náměstích,
až popraskaná struska
se rozpadne v prach.

Nikdo nestíhá živých,
nikdo nechce přečíst,
co psáno
v tváři Prahy:
tradice ohně
popelům posypaná
rázem tam naplněna jest.

Zlaté město,
mládence nedoprovázej
do tlející hlíny
hřbitova:
nám ho dej,
přízračným hřbitovům
našeho žití.

On vzplanul a plane,
umírá, žije,
září v Středu,
touží co nejdřív
vystoupit z průvodu,
z oběti zápalné:
smísit se s budoucností,
s krácejícím zástupem.

Neodevzdávej ho hlíně,
cestou nezastavuj.
Nám je ho třeba: ~~smíř~~
snad vpadne ohněm
mezi nás spící,
udeří ohněm
v naši noc.

25. ledna 1969
v den pohřbu Jana Palacha
v Praze

Utíkají

Utíkají
 ze zájezdů Orbisu
 z lovu sledň
 z baletních vystoupení
 Jak se dá
 surrealisticky
 klíčovou dírkou
 přes Kodaň
 Jugoslávii
 Austrálii
 v celém světě
 utíkají od Polska
 tlučou se po lágrech
 otrávení čekají na výsledek ověřování
 Proč jste zvolil tu ukradenou svobodu?
 Na útržku papíru
 v atavistickém strachu
 aby nikdo neslyšel:

Já tam nemůžu žít

▲ to je konec poématu

1968

W i t o ł d W i r p s z a
/1918 - 1986/

Vzpomínka na Joba

Zalykávat se Polskem může být nebezpečné.
Kdyby se stalo a v oné zemi
byl by nastolen nejspravedlivější řád
světa,
jaké národní neštěstí, neboť ten řád
stal by se nespravedlivým docela jinak:
hrůza pomyslet, hrůza.

I kdyby naše zem byla ta nejhezčí
a lidé v ní nejušlechtilejší,
kdybychom všechny své vady a poskvrny
mohli sami se sebe smazat a smýt,
a kdybychom o tom věděli, že jsme je smyli,
zahynuli bychom nikoliv na závrať,
která pomíjí,
nýbrž na lepru pýchy, která se vžírá
v naše svědomí. Měli jsme kdysi být
svědomím národů; a co z toho pošlo?

Zalykávat se Vlastí ve chvíli neštěstí,
i to může být nebezpečné; říkám:
může; neříkám; musí. Neopájel se Job

svým neštěstím, ale pravil:
 i kdybych byl dokonalý,
 přece to o sobě nebudu vědět.
 Zjednodušovat - i to je hrůza.
 Avšak: o sobě to nebudeme vědět.
 Neboť vědět to, byla by hrůza
 soudu nad samými sebou.

1982

Staré, velmi staré

Lže náš velký vladař ve vězení
 Lže velká duše ve vězení
 To je velmi stará pravda.
 Vzduch ve vězení není čistý
 Tělo ve vězení není čisté
 Duch ve vězení není čistý
 To je velmi stará pravda.
 Nečistý duch ve vězení lže
 Nečistá krev ve vězení lže
 Velká duše ve vězení lže
 Ve vězení lže náš velký vladař.
 Vězení samo nelže.
 Je staré, velmi staré.

1968

R a f a ł W o j a c z e k

Vlast

Matka moudrá jak věž chrámu páně
Matka větší nežli římská církev
Matka dlouhá jako transsibiřská
Magistrála Jak Sahara širá

Zbožná jako náš stranický deník
Matka krásná jak hasičská přílba
Trpělivá jako prokurátor
Zbolavělá jako po porodu

Pravá jako policejní pendrek
Matka dobrá jak żywiecké pivo
Její prsy dvě pobožné vodky

Starostlivá jak servírka v bistru
Matka božská jak Królowa Polski
Matka cizí jak Królowa Polski

1968

W i k t o r W o r o s z y l s k i
/1927 - /

Fašistické státy

Krátce po válce 1914 - 1918 vznikly
v Evropě první
fašistické státy V těch státech
slunce vycházelo ráno co ráno a svítilo
na střechy příbytků a zelená úbočí hor

A v chlévech
smířlivě bučely krávy Matky s úsvitem
budily děti polibkem na čelo Otcové po práci
cítíše příjemnou únavu v kostech dýchali
teplo rodinných krbů a po jídle
spali v křesle nebo kutili nebo
muzicírovali Děti
skákaly panáka tloukly špačka A malým
dívenkám rostla prsa a ze dne na den
byly z děvčátek dívky plné šepotů
tajených šelestů jako les a smíchu z něhož
chlápům vysychalo v hrdle za letních večerů
stíny postav se přibližovaly a vzdalovaly
v lásce na záclonkách rozzářených oken V zimě
milenci chytali páru z úst do úst

v zasněžených zahradách Také

lze vzpomenout na kočky hrbící hřbet
a na vrabce
poletující nad cestou stařenky před vrátky
květiny
řezané v zahrádkách pod okny na sestry
u lůžek nemocných na lidi s košťaty Na dřevo
schnoucí brázdy zoraných polí
vlahý vánek v hájích A také
na plno jiných věcí dokazujících že

Neboť nebylo na nebi znamení komet varovných
ani hořících keřů na horách aniž se voda
měnila v krev neboť
život šel dál v těch státech vskutku
bylo přemnoho
normálních lidí a lidí dobrých a takových
kteří

neměli tušení kterým
v nejmenším nedošlo kteří
necítili spoluvinu s tím
neměli nic společného a dokonce
nečetli noviny nanejšvých nedbale plně
soustředění na díru ve střeše kterou
je nutno opravit boty a dát si
půllitr piva namíchat barvu zapálit svíčku
kteří
vskutku neviděli strach v očích sousedů ne-

zaslechli zachvění hlasu toho
 kdo se ptal na cestu nebyli a to
 všimnat si rozdílů slyšet
 svůj vlastní hlas a ještě nanejdvůř
 když vnímali leccos co se dá dělat
 utěšovali se

slovy Alespoň my
 neděláme nic zlého žijeme jako dřív
 A byla to pravda

Nicméně to
 byly fašistické státy

1970

Jsi

1.

Jsi a jsi tedy zde
 pod tím sepraným nebem Na kluzké zemi
 V strništi Na ledě Mezi čtyřmi stěnami větrů
 vanoucích z polí /Stěny mají uši Mluv k nim/
 Mezi čtyřmi stěnami požáru podzimu
 S vlastním požárem uvnitř

jenž z tebe vytéká jako potůček krve

Jsi zde Nikoliv jinde

Občas chtěl bys i jinde

Ale jsi tady

V té kolébce U stolu při jídle V té rakvi

Brambor Tuřín Pýr obecný

S kostmi přelámanými vejpál

/revmatismus vzpoury/

S špetičkou vetchého patosu

/ty knihy lupičské/

Provždy V tom jediném jistý

že tady V té krajině z popele

jehož jsi malým šedivým zrnkem

2.

Jsi A jsi tedy cizí

Divíš se a proklepáváš

ty čtyři prázdně Vosk v uších Nic

Co říkají ti lidé nechápeš

Co praví ty znaky barvy hlásky

radost anebo lež Co praví

těch sto tisíc hlav s roztlemenými ústy Co

šátky nad hlavami Co kameny milníků

při cestě Kameny náhradní Kameny
 kamenující Drahé kameny Co
 kameny na srdci Kameny mlýnské
 tvých úst jimiž
 nestačíš semlít slova
 abys je ty sám chápal

Cizí

Nepoznáš už ani pole
 které jsi oral
 a nepoznáš ulici
 ani ten dům
 ani déšť plev
 ani hrom
 ani hrob z drnu jenž vadne

Zde zrozený Probuzen ze sna

3.

Jsi a tedy sníš

Ve snu si povídáš s otcem
 který je třicet let mrtev

Ty sám jsi svůj vlastní otec Prcháš
 před tím čemu on nestačil utéct

Jsi malý hoch Ta paní
 je tvoje matka i žena Ta dívka
 je tvoje dcera i sestra V tom
 sousoší Laokoona je ti sladce i hrůzně
 Utíkáš
 k nim i před nimi Honí tě
 chlapec ty sám Tvůj syn

4.

Jsi a proto se bojíš Neříkej ne
 To chvění je v tobě

Ten reflex utěci v podvečer
 od prahu vlastního domu Někdo tam stojí

Osi tě svazuje huňatá černá Příšera šera
 dusíš se v tom Vždyť je to pouze
 Obrazotvornost Polkni prášek a usni

Ve spánku prcháš Přišel jsi o nohy
 Budíš se Znovu usínáš Zkouška
 Máš strach nic neumíš Ráno zvonek
 a srdce se tetelí Vstaň a sevři
 na prahu strach každodenní

S tím žiješ S tím jsi

5.

Jsi tedy jsi to ty sám a
 nejsi kdokoliv jiný To bolí
 nemoci vyjít ze sebe v někoho vstoupit
 stále nosit jednu jedinou tvář

K nesnesení obnošená

A nakonec

vyměnit kůži játra jazyk

Ty jsi kdokoliv jiný Vyměnit jméno

dech a osud

Dá se to zařídit možná Slyšel jsi

v městě mění obličeje za masky

barevné Oblázky

drcené Zaisky

měděné Za tácky

zmačkané Za mozky

umleté Pospěš si Vyměň

Změň si číslo Jsi v pořadí Čekají na tebe

6.

Avšak jakmile jsi

ten starý člověk před krámem

s pytlíky pod očima s pocuchanými nervy jsi

Tvé tělo stává se slovem
jiného člověka Tvé teplo se stává trváním
onoho Stín tvůj stíjí se stává
svědectvím jeho bytí

Tvá tíha

stává se vzdorem všech Tvé slovo
stává se branou kterou
dají se na pochod vpřed Tvůj křik tvůj
kříž

stává se cestou oporou stupněm

Jsi a jsi tedy oni

Jsi oni a tudíž jsi

8.

Jsi zachvácen
plameny Požářem
vytékajícím z tebe jako potůček krve

Chřtán už je chycen
Kouří se z vrcholků plic

Plameny v komorách
srdce Srdce pospíchá jako
kostelní zvon v dobytém městě

Požár
tě opouští
kapka po kapce

K ránu
zahříváš stydnoucí dlaně
zbytky horkosti z úst

a nasloucháš si
zda ještě hučí
to uvnitř

9.

Jsi a jsi tedy ten
který pozdvihá ruku
aby se bránil
udeřil
zaclonil oči

Z onoho lesa rukou
snažíš se vymotat do jiného lesa

Upadáš do mechu snu
do starých knih
Upadáš do chorob skrýváš se
za kameny slov

Kryješ se větévkou pověsti
 Vkrádáš se v dálkové objetí cti

Vcházíš do dlouhé aleje kde
 nebijí hodiny hromy zvon
 člověk člověka ani psa

Vycházíš
 s vztaženou rukou

10.

Jsi tedy mimoděk píšeš ten hieroglyf
 jenž byl psán tobě

Do té ulice jsi zabočil náhodou Tedy žiješ

Potkal jsi onoho chlapce Neznals ho dosud
 a deset let vás dělilo od času sdílení
 toho cíle té cely

Tys odmítl nevěda že odmítáš v í c e
 Souhlasils aniž bys o mnoho více věděl

Tu herečku jsi miloval docela bez důvodu
 Jak rozumět jejímu nanebevzetí

A k tomu básníku přilnuls aniž bys tušil
Stromy na jeho hranici dosud stojí

Ta slova jsi napsal pro rým Po letech
pták v nich náhle zatřepotal křídly

Tisíce náhod se složilo v osud
slepá volba Vpravdě volba pravdy

Pak jsi potkal svého vraha Šel
zavěšen do tvého spasitele Zpívali opilí

11.

Jsi a je tedy v tobě
smysl který ti uniká Ale je tvůj

Tebou cos naslouchá a tebou cos mluví
tebou cos zpívá pádí i trvá

Cos klopýtá tebou i padá
Cos staví věž

To on to ono To z tebe ty z něho
Jako smrtelná choroba Jak voda živá

A neznáš to ačkoliv časem i tušíš
neboť ono tušívá tebou

Tebou se cosi domáhá svobody Cosi tě
jak smálnou louč vetklo v hustou tmou noci

Volíš Ale to cosi tebou tu volí

Píšeš Tebou cos píše Také teď
tato právě napsaná slova

To cosi v tobě Ty v tom

12.

Jsi a jsi tedy krysa

Básník se za tebe

již převtělil v zvířátko Nervi se s ním

Do tepla srsti zve do tepla útrob

jeho slinou se třísni jeho rypáčkem hryže

s krycím úsměvem krysím smetištěm

už se dialektickou idejí prohryzal

a hurá na slony

A ty za ním

pronikáš závěsy

Za nimi mršina
Z rypáčku bílý obláček s nápisem
Jsem podstata národa
Ty jsi sebevrah krysa

13.

Jsi a jsi tedy já
jenž doznal milosti lásky však
nikoliv milosti víry

doznal milosti nadšení
a vděčnosti však
po víře naději dychtil jako
po teplém závanu na té mrazivé pláni

stanul před
madonou oné země
s jizvami v temné tváři
a žadonil
o naději víru
o naději víry
o víru v naději
o pouhou naději

14.

Jsi a jsi tedy okamžik
 šťastlivče Stačils milovat smát se trpět
 zřítí se v řekách v očích Stačils
 vykvést i uvaďnout Neříkej
 zastav se vteřino Už tě
 čekají chodby kapačky Kéž bys
 dokázal ještě zachytit doušek
 důvěry v sebe

1977

Opravy v historii

Naše výtky proti
 zamalovávačům tváří na historických
 obrazech proti
 vystřihovačům záběrů z dokumentárních
 filmů proti
 vyměňovačům jmen v ódách na počest
 tyto výtky
 jsou odůvodněny jejich nemotorností
 vždycky pokazí
 kompozici a rýmy prsty ztuhlými

lokajským strachem Historie sama
 to provádí lépe není přece
 nehybná tupá jak se soudí není
 trámem či kamenem či kostí je
 trváním živým kořenem jenž se rozrůstá
 aby zachován byl kmen je strunou která
 rýmem citlivějším
 rezonuje s novými zvuky zhloubí
 Je talentem času

Hle obraz nikým nedotčený Dívejme se
 jak krevnaté postavě uprostřed započiná
 bledost potahovat tváře jak
 vyrudá jak průsvitní jak nejdřív
 opadáva listí uší a medailí prohlubinky očí
 se zasouvají rázem
 nikdo tam není postavy zleva i zprava
 dělají úkrok svírají se což někdo doopravdy
 tu byl ne nebyl historie
 provedla opravu Dívejme se
 na druhý obraz tady byl jen stín náhle
 stín bobtná nabývá plastičnosti zbarvuje se
 dostává tvář už vyměňuje
 si s námi pohled to je
 k nevíře že tu nebyl vždyť
 je tu tak nezbytný tak v shodě
 s napětím mezi obrazem a prostorem v němž

je ten obraz dneska a my také
 jsme V shodě s rytmem všeho Dívejme se
 na jiné ještě proměny hle tito
 tak různí v krvavé různici pozvolna se
 spodobují sobě sebe opětuji
 ran neoblizující blížencují Od té chvíle
 tak budou

A tak by bylo hloupé
 vyčítat něco historii která
 na jaře líná rodí
 se znovu soustředěně zkoumajíc
 průběžný dnešek jak zrcadlo herec
 když repetuje roli dává stranou
 zbytečnou rekvizitu vynucuje
 ze sebe tvář
 takovou jako zrcadlo
 dokáže odzrcadlit

1974

x x x

V tuhoucím šedém třasovisku
té naší tupé všední vojny
na cestách z písku v chladném stisku
ne nikdy nebyl jsem tak volný

Kde pod hladinou rozhoupanou
vře podlý proud plaz plyne škodný
s rtem roztrženým slanou ranou
ne nikdy nebyl jsem tak volný

V svit černé hvězdy pohřížený
vbit na hvízd na hřeb na odporný
uražený a ponížený
ne nikdy nebyl jsem tak volný

Kde smyčka tramvaje se hlásí
skřípavým útokem den po dni
v té pasti opršelé krásy
ne nikdy nebyl jsem tak volný

Neb všecko ve volnost se mění
kde vlna otroctví se zvedá:
těžký dech země křik kamení
i zaplivaná láva šedá

Kruh slunečnice nespoutaný
lehký spánek cár po nadšení -
to prostor otevírá brány
a všecko ve volnost mění

Přehraďy zdí a zatemnění
tvář života svým jasnem láme
vždyť všecko ve volnost se mění
čeho se v ten čas dotýkáme

A d a m Z a g a j e w s k i
/1945 - /

Blesky

Málo chápajíce, s touhou po vědění
jsme žili. Jak rostliny hledající
světlo hledali jsme spravedlnost
a nacházeli jsme ji pouze v rostlinách,
v listech kaštanů velkých jak
zapomnění, v houštinách kapradí, které
se zvolna kolébalo neslibující nic.
V tichu. V hudbě. V básni. Hledali jsme
spravedlnost a pletli si ji s krásou.
Dojetí vládnou přísné zákony.
Odvraceli jsme se od krutosti
a nudy. Řešení neexistuje, tolik
jsme věděli, jen fragmenty, a to, že
mluvíme celými větami, zdálo se nám jako
divný žert. Jak snadné bylo nenávidět
policajta. I jeho tvář se stávala
částí uniformy. Dokázali jsme rozeznat
cizí omyly. Za horkého dne se v řece
odrážely hory a oblaka. Život byl tenkrát
oblý jak balón, který vzlétá.
Smrky stály nehybně, plné stínu

a chladu, jak hlubina oceánu. Zelené
oči, tvoje vlhká kůže,
ještěrko. Večer němé blesky
míhaly se po nebi. To cizí myšlenky
spalovaly klid a jistotu. Bylo zapotřebí
ve spěchu se sbalit a jet dál,
na východ nebo na západ, a narýsovat mapu
trasou útěku.

1983

Železo

Proč to musí být prosinec
letí těžké tmavé holubice sněhu
padají na chodníky. Co
je talent proti železu, co je
myšlenka proti uniformě, co je hudba
proti pendreku, co je radost proti
strachu, těžký tmavý sníh přikrývá
pupence snu, z balkónu vidíš,
jak mladý Norwid ukazuje hlídce
občanský průkaz a dušuje se,

že nemůže podepsat prohlášení loyality,
tamti

se pohrdavě smějí, mají roztažená
chřípí a příliš červené tváře,
katané vypůjčení z obrazů
Umučení Páně, co je proti nim
mlčící dav v modré krakovské tramvaji,
kdo je to smutné děvče, copak
právě takhle započne nová epocha,
copak ten tank s dlouhým gogolovským
nosem je jejím kmotrem,
copak to železo, které řinčí, pod
nímž se prohýbá jemná holubice
sněhu, zpečetí Deklaraci
Loyality a smrtelně ~~xxx~~ zraní
písničku svobody, ty zatím vidíš,
jak mladý Norwid propuštěný
širokým chřípím a příliš červenými a
tvářemi ukrývá se v průjezdu, on,
stejně jako ty, je křehký jak
gramofonová deska, a všichni
kolemjdoucí - každý svírá v ruce
hrstku nekonečna - všichni
jsou zadrženi, všichni bez pohybu,
dlažba se houpe pod tankovými pásy
Čekretů. Večer se mě ptáš,
zoufalý, co máš dělat, jak to, divím se,

Autoři někdy říkají o svých výtvorech, že byly napsány, protože nemohly být nenapsány; ani my jsme nedokázali číst polskou poezii "svědectví a vzdoru", probírat se např. antologií Stanisława Barańczaka Poeta pamięta, aniž bychom se nakonec nepokusili přesadit ji alespoň v ukázkách do svého rodného jazyka.

Básníci naší antologie nemusí být pro nic a nikým "angažováni", aby vyslovovali peripetie a krize v dramatu svého národa. Žijí je spolu s národem, a polský osud ve své nasycenosti krajními, existenciálními situacemi je už takový, že v jeho básnických reflexích i časový verš, omezený okamžikem vzniku, něco říká k tomu, co je to člověk, a vstupuje tedy na nejvlastnější půdu básnictví. Zejména v tom je polský duch - a podobně je to i mimo poezii - nejzřetelněji inspirací a výzvou střízlivější soudobé duši české.

Věděli jsme ovšem předem, že orientující se na tvorbu tohoto typu vybíráme si z panoramatu polské tvorby jen jistou část; ani autoři zde zastoupení nemohou být často reprezentováni svými nejzávažnějšími texty, pokud vyrostly z ticha a samoty, ze hry, uchvácení nebo z bezmezných pochybností. Doufáme, že

jednou nám budou dopřány síly, abychom představili českému čtenáři a něco z těchto vrcholů moderní polské lyriky, a vyrovnali tak proporce jejího obrazu, přítomnou vědomě jednostrannou sondou možná trochu posunuté.

Tuto knížku sestavili naši polští přátelé Andrzej Jagodziński, Antoni Pawlak a Leszek Szaruga; zaznamenáváme a zdůrazňujeme, že přitom měli citlivě na zřeteli specifickou povahu české kultury, do které tímto překladem verše vstupují. Území zhruba vymezené jmenovanou Barańczakovou edicí rozšířili přitom - na prospěch aktuálnosti průřezu - zejména o tvorbu mladších a nejmladších autorů. Imponující jednota v rozmanitosti básnické aktivity čtyř generací, několikerých poetik a ideových postojů vysvítá z jejich výboru, zdá se nám, velice názorně. Od jejich výběru jsme se odchýlili jen v jednotlivostech.

Po pokusech o řazení podle chronologie nebo věku autorů jsme se rozhodli pro abecední uspořádání /podle autorských příjmení/. Nemá-li jiných výhod, pak alespoň tu, že čtenář bez obtíží znovu nalezne básníka, jehož si oblíbil

překladaatelé

P.S. Na rozdíl od prvního samizdatového vydání obsahuje tento opis několik dalších básní a úvod Leszka Szarugy; to vše jsme měli k dispozici až po té, co první kniha již vyšla.

květen 88

Ediční poznámka

Omlouváme se za nekonciznost v číslování stránek. Byla vynucena převážně novými básněmi, které překladatelé zařadili do antologie teprve během opisu.

Obsah

Úvod /Leszek Szaruga/	i
Stanisław Barańczak	1
To, co je básně, nelze si myslet	
V podstatě je to nemožné	
To se mne netýká	
Za čím to stojíte, lidé	
Jistá epocha	
Večerní píseň	
Jacek Bierezin	9
Emigrace	
Tadeusz Borowski	10
Dvě vlasti	
Katarzyna Boruń	13
Dějiny	
A zas vysedáváme po nocích	
Piotr Bratkowski	16
V těch dnech	
Otevřený dopis Matce, polské vlasti	
Jarosław Broda	18
Ponechme jim volbu zbraně	
Ernest Bryll	20
U ohýnku	
Andrzej Bursa	20a
Stížnost	
Lech Dymarski	21
Říkám, jak to je	
Stanisław Grochowiak	23
Hořící žirafa	
Julia Hartwig	26
x x x	

Zbigniew Herbert	27
Maďarům	
Zpráva z obleženého města	
Poslání Ryzsardu Krynickému	
Síla vkusu	
Poslání pana Cogito	
Ryszard Holzer /Marek Mayer/	40
Víte vy vůbec?	
Lednový slabikář /1/	
Jarosław Iwaszkiewicz	42
Asiaté /úryvek/	
Mieczysław Jastrun	44
x x x	
Propuštěný	
Tomasz Jastrun	47
Afganistan	
Nespavost	
Bestie	
Jacek Kaczmarski	51
Naše třída	
Wojciech Kaliszewski	53
x x x	
Anna Kamińska	54
Polská pieta	
Návštěva	
Krzysztof Karasek	56
Kwidzyn 1947-1953	
Tymoteusz Karpowicz	61
V nedohlednu	
Julian Kornhauser	63
Makarenko	
Dva muži na ulici vyslýchají třetího	
Halucinace	

Ryszard Krynicki	65
A vážně jsme neměli peněti	
Caute	
Podle všeho	
Nový den	
Stanisław Jerzy Lec	71
Jestliže básník	
x x x	
Ewa Lipska	72
Domov klidného mládí	
Konkurs	
Bronisław Maj	76
x x x	
x x x	
Jarosław Markiewicz	78
x x x	
Podporující radostné zdání manifestace	
Artur Międzyrzecki	81
Telegram	
O čem ví politolog	
Epitaf	
Krystyna Miłobędzka	83
x x x	
Czesław Miłosz	84
Hvězda Pelyněk	
Jenž ukřivdil jsi	
Varšavský Faust	
Ryba	
Když jsem mluvil	
Piotr Mitzner	89a
Piranesi	
Leszek A. Moczulski	90
x x x	
x x x	
x x x	

Grzegorz Musiał	91
Pokolení	
Tadeusz Nowak	93
Asijský otčenáš	
Antoni Pawlak	96
Večírek na počest Varšavské smlouvy	
Zdali jsi připraven	
Felix Dzeržinskij chce jet na venkov	
Jan Polkowski	99
Translated from Polish	
x x x	
Etapa	
Jarosław Marek Rymkiewicz	101
Hoří město	
Když jsem se probudil	
Barbara Sadowska	103
x x x	
x x x	
Arnold Ślucki	105
Zdi	
Piotr Sommer	108
Závěje	
Ausweis	
Stanisław Stabro	110
Zem, která potřebuje továrny,	
nepotřebuje básníky	
Leszek Szaruga	112
Neříkejte Evropa	
Bdění	
Beseda s básníkem	
Wisława Szymborska	116
Děta doby	
Psaní životopisu	
anonym /Natan Tenenbaum?/	119a
Hradec Králové	

	165
Aleksander Watt	120
Evokace	
Adam Ważyk	126
Z Básně pro dospělé	
Qui tacet clamant	
Kazimierz Wierzyński	128
Na smrt Jana Palacha	
Utíkají	
Witold Wirpsza	132
Vzpomínka na Joba	
Staré, velmi staré	
Rafał Wojacek	134
Vlast	
Wiktor Woroszyński	135
Fašistické státy	
Jsi	
Opravy v historii	
x x x	
Adam Zagajewski	154
Blesky	
Železo	
Malá písnička o cenzuře	
Poznámka překladatelů	158
Ediční poznámka	160
Obsah	161

